

גליון מס' 1 ■ שנה 43 ■ 2026 תשפ"ו

קוהילתון

בעבר "היים אקספרס"

שלמה זלינגר

יליד 1928

פסל 'אליהו הנביא' המוצב בכניסה לשכונת ורדיה, חיפה

ראה עמ' 24

הפסל הוקדש לחותן של האמן, משה שפירובסקי, אשר היה ממקימי שכונת העיר חיפה

"למשה שפירובסקי חלוץ הכרמל שמדד, סימן, וייסד שכונותיו"

דיוור מושלם
שירותי דיוור מוגן בביתכם הפרטי

חורף חם עם דיוור מושלם!
04-8119444

תוכן עניינים

עמ' 4	מכתב אל הקוראים - רפי סיאנו
עמ' 5	שלוש ואיחוי בארץ ישראל/מדינת ישראל - דוד לבושין
עמ' 6	על הזקנה המופלגת בעיניי בת 87 - רות חשמונאי
עמ' 7	האם קשישים (זקנים) יכולים ללמוד להשתמש בבינה מלאכותית? - אילנה זבירין
עמ' 9	הקול הספרדי הנלחם באנטישמיות ולמען העם היהודי - רינה אשכנזי
עמ' 10	"ובמושב לצים לא ישב" - לכבוד ט"ו בשבט - דוד לבושין
עמ' 11	גדוד קוממיות משבט הצופים בריאלי נפגש לאחר 70 שנה בפסגת חן
עמ' 12	שפה מצוירת - שימוש בדימוי ובמטאפורה בשפה - ד"ר דליה לורנץ
עמ' 15	בית קלר - ד"ר לילך ברק
עמ' 17	יוסף (אוספי) קלארווין - אדריכל ומתכנן שכמעט נשכח - רפי סיאנו
עמ' 20	פתיחת האגף למורשת יהודית דוברת גרמנית במוזיאון הכט - ד"ר עירית חן
עמ' 22	אדמירל וילהלם קנריס - רינה אשכנזי
עמ' 24	סיפור חיים חצוב באבן - רות זלינגר-שפירובסקי
עמ' 26	פסל "נגני העיר ברמן" בחיפה - הילדה מלכה
עמ' 28	שמורת עין אפק - פנינת טבע והיסטוריה - יעקב שורר
עמ' 30	התנדבות בכל גיל - למען המפונים - עו"ס זהר רפאלי
עמ' 32	"ידיד לחינוך"... לכל ילד מגיע ידיד - עידית אבני, עיבוד ענת וולפנפלד
עמ' 34	היה לך טוב או היה לך רע? - רעיה טילינגר
עמ' 36	יידיש איננה רק שפה, היא רגש
עמ' 39	חנוכיית הרקטה - ויקי ויטל קפלוטו
עמ' 40	משולחן הקהילה - ענת וולפנפלד

קוראינו מוזמנים לשגר מכתבים למערכת, דעות ותגובות ו/או כתבות לקהילתון

חומר למערכת יש לשלוח לכתובת tsipib@beit-horim.org.il

בקובץ word, צילומים בפורמט jpeg. חומרים יפורסמו לאחר עריכה והגהה.

חומרים ערוכים לא יועברו לאישור הכותבים ולא יוחזרו במידה ויוחלט שלא לפרסמם.

קהילתון: כתב-עת לענייני חברה, תרבות והיסטוריה

מו"ל: ארגון "פסגות כרמל"

עורך: רפי סיאנו אחראי: מיכה לימור

מערכת: ציפי ברמן (רכזת המערכת), ענת וולפנפלד, אילנה זבירין, רות חשמונאי,

רעיה טילינגר, ד"ר דליה לורנץ, יעקב שורר.

עיצוב: מילניום איילון - תשלובת טכנולוגיות דפוס.

מכתב אל הקוראים

מאת: רפי סיאנו

זקנה ופוליטיקה

מפלגת גיל (גמלאי ישראל לכנסת) החלה את דרכה באמצע שנות ה-90 (נוסדה 1996) על רקע התעוררות מאבק הגמלאים בישראל. בבחירות לכנסת ה-17 (2006) הפתיעה המפלגה וזכתה ב-7 מנדטים. בבחירות שהתקיימו ב-2009 לא זכתה המפלגה במספיק קולות וירדה מהבמה. בשנים שהיא הייתה פעילה היא התרכזה בשיפור של תנאי הגמלאים כגון קצבאות זקנה, הטבות לגמלאים ושיפור השירותים הרפואיים. השפעתה של המפלגה על מדיניות חוץ או ביטחון הייתה אפסית.

לאור המצב הפוליטי בימינו, רוצה לומר שלטון יחיד בפועל, עולים נושאים ודאגות ערכיים שלא היו במוקד האינטרסים של מפלגת גיל. לא היה צפוי שראש ממשלה יעמוד לדין על אשמת שוחד והפרת אמונים. "משפטי האלף" נמשכים כבר יותר מחמש שנים וצפויים להמשיך עוד שנים רבות אלא אם הנשיא ימצא תרוץ כלשהו ויחון את הנאשם. המשפטים נגד ראש הממשלה בנימין נתניהו מעידים על איבוד הערכים שהיו פעם לב ליבה של הציונות כפי שהוגדרו בקונגרסים הציוניים ובמגילת העצמאות: בית לעם היהודי וחברה דמוקרטית, צודקת ושואפת לחיים בשלום עם שכניו הערבים. לתדהמתנו התקבל חוק הלאום המקבע עליונות יהודית ומתנהלת השתלטות על אדמות התושבים הערבים.

שרים ובראשם ראש הממשלה בן ה-76 שולחים צעירים לשדה הקרב שחוזרים פצועים בגוף ובנפש. או לא חוזרים כלל. זקנים וזקנות בישראל מהווים כוח פוליטי. שיעור ההצבעה של קבוצה זו הוא יחסית גבוה. זאת עדות לרגש האחריות שמקונן בליבם של אנשי הגיל השלישי שביניהם החיילים והקצינים לשעבר שנלחמו במלחמות ישראל מימי נעוריהם. אך לא מספיק שאנחנו הזקנים הולכים לקלפי. חובה עלינו לשכנע את ילדינו ואת נכדינו שרק בעזרתם נוכל להחזיר את העם ואת המדינה לשפיות. איך עושים את זה מעשית? אני מודה, אני מתלבט האם לדבר עם ילדי ונכדיי על פוליטיקה. אני חושש להרעיל את האווירה במפגש משפחתי.

אנו המבוגרים שולטים לעיתים רחוקות בפייסבוק, X או טוויטר ומה שביניהם ומעדיפים הרצאה או מאמר בעיתון על מנת להשתכנע ולשכנע.

אבל הפעם זה חייב להיות שונה. צריכים להיפגש בקלפי ולבחור בשיקול דעת, אחרי שמתעניינים במצעים של המפלגות שערכים דמוקרטיים, יושר ויושרה הם נר לרגליהן. את הנסיעה לתאילנד או לניו יורק יש לדחות. כל אחד ואחת, לפי יכולתו, צריך לשכנע את מכריו שלכול קול יש חלק בעתיד המדינה.

ינואר 2026

שלום ואיחוי בארץ ישראל / מדינת ישראל

מאת: דוד לבושין

נולדתי למשפחה חופשית שומרת מסורת, גדלתי, התחנכתי והתחננתי בארץ. אני נושא בתעודת זהות ובדרכון ישראלי. קיבלתי את התעודה ואני מחויב בכל החובות ומזוכה בכל הזכויות אשר אמורות להיות לי במדינת ישראל, זאת למרות שנולדתי בארץ טרם הקמת/הכרזת מדינת ישראל ב-1948.

במסגרת לימודי בבית הספר הממלכתי בחיפה בכיתה עם 45 תלמידים ב-2 משמרות וללא מיזוג אויר, למדתי כי זכותי למדינת ישראל כיהודי היא היסטורית וחוקית, וזאת עוד טרם נקבע שר לענייני מורשת. למדתי גם ערבית בהיותה השפה השנייה המדוברת בישראל. מדינת ישראל היא דמוקרטיה אשר כל אזרחיה הם שוויו זכויות ללא הבדל דת, גזע, מין, מצפון, לשון, חינוך ותרבות. מרצוני וכחובי התגייסתי לצה"ל. באתי בברית הנישואין בהתאם ובכפוף למסורת היהודית הרבנית ובהתאם לכתוב במגילת העצמאות.

במסגרת לימודי האקדמאיים למדתי כי מגילת העצמאות נחתמה ע"י נציגי מועצת העם שכולם יהודים ואף נציג לא יהודי לא הוזמן לחתום ולהצטרף. המגילה היא מסמך מכונן אך לא נורמה מחייבת או חוק. אך האם כל הזכויות מותנות גם בקיום החובות? לפני הכל, הזכויות מותנות גם בקיום החובות. מכאן, על פי הגדרת השופט ברק מתקיים הקונפליקט לגבי כלל הנתינים הישראליים.

חלקן של המחלוקות "נפתרו" בהסכמים, "עיסקאות" עם חברי הכנסת, לעיתים לפי צרכי הזמן, אחרות פשוט נדחו. אי גיוסם של "תלמידי חכמים" דתיים בלבד, בהסכמת ראש הממשלה הראשון בן גוריון עם "החזון איש" לגבי 400 פטורים ב-1949. ועתה?

המחלוקת בדבר "מי הוא יהודי" בתחיקה ברוב קואליציוני ונציגי הסיעות הדתיות היהודיות. חובת הגיוס לנתינים הלא יהודים התמוססה בחלקה בהתנדבות מחייבת של נתינים דרוזים ובדואים ערבים לשירותי הביטחון. גם במקרה זה הזכויות המוקנות למשרתים/מתנדבים אינן זהות.

כמי שגר וחי בעיר דו לאומית, מתחילת היישוב המתחדש ועוד מלפני 1948, הנהנה מאפשרויות של תחבורה ציבורית בשבתות, קניות, הצגות ואירועי תרבות בשבת, אני מבקש מכלל אזרחי חיפה להיות "החלוץ לפני המחנה" למציאת הדרך לחיים משותפים והוגנים במדינה. לראות בשונה את האדם והשווה לו. ללמוד גם את שפתו ותרבותו. השונה לא נועד להיות אך ורק "שואב המים וחוטב העצים".

לראות ולהוקיר את שאינם יהודים התורמים רבות במערכת הבריאות, התעשייה, המלאכה, המסחר והכלכלה. אסיים בפתגם "לא יהודי כהלכה" - "טוב שכן קרוב מקרוב רחוק" ובפתגם היהודי "די לחכימא ברמיזא".

על הזקנה המופלגת בעיניי בת 87

מאת: רות חשמונאי

בן ששים לזקנה, בן שבעים לשיבה, בן שמונים לגבורה, בן תשעים לשוח, בן מאה כאלו מת ועבר ובטל מן העולם" (פרקי אבות)

הזקנה אינה קופצת עלינו פתאום, היא מגיעה אחרי שנים רבות שהיינו ילדים, אחר כך מבוגרים וכבר אז ידענו שאם לא יקרה אסון, אז לפני שנמות נהיה זקנים. בדרך כלל ליווינו את הורינו עד למותם כך שגם הכרנו את הזקנה ואת מה שבא אחריה. התחלת הזקנה היא כאשר אנחנו יוצאים לגמלאות, ילדינו יוצאים מהבית והכלב מת.

בעיניי חשוב שנדע ושניידע את הסביבה שאין זו בושה לחיות הרבה שנים. זקנה זו לא מחלה, זו מטלה רצינית והזדמנות להכיר את עצמנו מחדש. עלינו להשלים עם העובדה שמכול הבחינות אנחנו כבר לא מה שהיינו, לא במראה ולא בכושר, ושגם בשבילנו חשיבות ההווה אף גדולה מזיכרונות העבר.

יש לנו קשיים שחלקם נפתרים עם עזרים שונים כמו משקפיים, מכשירי שמיעה וגם הרבה זמן פנוי. הבה נזכור שגם בדרך להגיע לזקנה נתקלנו בהרבה קשיים שעליהם התגברנו וגם על הקשיים בפרק זה עלינו להתייחס בכבוד הראוי לו.

אני נהנית מהחופש הגדול בארבע עונות השנה בלי קייטנה, בלי שעון מעורר אלא כאשר יש לי תוכנית כלשהי שבה אני חפצה להשתתף. אני אוכלת כאשר אני רעבה, ישנה כאשר אני עייפה, לא מחפשת מחלות (איני פונה לרופאים ולא עושה בדיקות אלא כשיש לי כאבים שהאקמול אינו משכך), ומשחקת במחשב.

אני לא קונה בננות ירוקות כי אני לא אוהבת בננות. אני לא קוראת ספרים שמכילים יותר מ-225 עמודים כי הם כבדים ואני נועלת נעלי עקב בגובה מקסימאלי של 2.5 ס"מ כי אני צנועה.

כמובן יש לי גם נוסטלגיות נעימות ואני מקבלת בברכה למשל את התכנית של דן כנר אשר בצד השירים הרומנטיים, שמזכירים לי את העבר, דן גם מזכיר לי את השפה העברית הצחה שגם היא עברה. עליי להודות שאני לא מתחברת לשירה הפופולרית היום אשר מושפעת ומחקה את רוח האירו-ביזיון.

החברים שלי זקנים, חברים קרובים כבר נפטרו, אחרים חולים וחלשים ואני נשארת בכאב ובצער עם חסרונם. למזלי יש לי משפחה נאמנה לידי אף שבה אני האחרונה מבני הדור שלי ואני כבר לא בכושר למלא תפקידים פעילים.

על אף כול רצוני הטוב כבר אין לי כוח, אני מתעייפת מהר ונהנית בחלק גדול מהיממה משינה טובה. הזיכרון למילים, לשמות, לאיפה שמתני את הטלפון ואת המשקפיים חלש, אבל יש בזה יתרון של צעידה בריאה בלי לצאת מהבית.

כבר השארתי הוראות להעביר את גופתי לחוקרי המדע, לא להחיות אותי כאשר גופי מבקש להיפרד מנשמת, וכשיהיה צורך, ילדיי יהיו האפוטרופסים שלי.

אני מאוד מקווה שתגיבו ותעשירו את דעותיי והתרשמויותיי על הזיקנה, אשר בוודאי שונות או תואמות את שלי.

האם קשישים (זקנים) יכולים ללמוד להשתמש בבינה מלאכותית?

מאת: אילנה זבירין

טוב. אז התחלתי להתעניין לפני כשנתיים. הילדים אמרו לי שאסתכל באינטרנט... נו טוב. לבסוף הלכתי לקורס של 8 פגישות שממנו יצאתי מאוד מתוסכלת, כיוון שהמורה חשב אולי שאני מבוגרת יותר מכולם, וחבל להשקיע בי. ורוב המשתתפים בדיוק יצאו לגמלאות ואני כבר מזמן. אז לא למדתי. בייאושי שאלתי את הבן שלי, מהנדס תוכנה במקצועו. תוך 5 דקות הכניס לי אפליקציה במחשב ובנייד ונתן לי מעט הסבר. והנה - יש לי!!! והשאר היסטוריה. והרי לכם שיחה שניהלתי השבוע עם ה-ChatGPT:

אתה חושב שקשישים יכולים ללמוד להשתמש בבינה מלאכותית?

שאלה מצוינת. קשישים בהחלט יכולים ללמוד גם דברים חדשים לגמרי - כולל שימוש בטכנולוגיה, שפות חדשות, מוזיקה, אמנות ועוד. אבל הדרך שבה הם לומדים לעיתים שונה מזו של צעירים. הנה כמה עקרונות שמסייעים במיוחד:

- 1. קצב איטי יותר - אבל למידה עמוקה יותר**
קשישים מעדיפים ללמוד צעד-צעד, עם חזרות רבות והסברים ברורים. הזיכרון לטווח קצר עלול להיות חלש יותר, אך הזיכרון לטווח ארוך דווקא נשמר היטב, ולכן חזרות עוזרות מאוד.
- 2. למידה דרך שיחה ודוגמה**
הם לומדים טוב יותר כשמסבירים להם איך זה רלוונטי לחיים שלהם. לדוגמה אם תלמדי להשתמש ב-ChatGPT - תוכלי לשאול שאלות על תרופות, מתכונים או לנסח מכתבים. הדגמה חיה (ולא רק הסבר תיאורטי) מאוד חשובה.
- 3. מורה סבלני ותומך**
למידה טובה דורשת יחס אישי, עידוד וחוסר שיפוטיות. הרבה קשישים מתביישים לשאול, ולכן כדאי לעודד שאלות ולחזור כמה פעמים בלי לחץ.
- 4. שימוש בכלים פשוטים וברורים**
מכשירים עם מסך גדול, תפריטים בעברית ואייקונים ברורים עוזרים מאוד. למשל, כשמלמדים שימוש בטלפון או באפליקציה - חשוב שהמדריך יתאים את הגודל והבהירות למסך.
- 5. משמעות רגשית**
כאשר הלמידה קשורה למה שמעניין באמת - תחביב, קשר עם נכדים, מוסיקה, בישול או טיולים - המוטיבציה גדלה פלאים.
- 6. למידה חברתית**
קבוצות לימוד לקשישים (למשל באוניברסיטה הפתוחה, מתנ"סים, או דרך עמותות כמו "תכנית ותיקים מלמדים ותיקים") מעודדות התמדה, ביטחון עצמי והנאה. אם תרצי, אוכל להראות לך דוגמאות לתוכניות או שיטות שמלמדות קשישים להשתמש ב-ChatGPT או במחשב - בארץ ובחו"ל. רוצה שאחפש כאלה?

דעות ותגובות

נחמד נכון? רק שצריך קודם כל ללמוד להשתמש. והעיקר לדעת בדיוק מה מחפשים. כי היו לי טעויות משונות למדי. למשל: שאלתי אותו האם יוכל לתת לי מוסיקה לקרנבלים ברחבי העולם. הוא כתב לי שיוהן שטראוס כתב ולסים. תשובה ממש גרועה!

היה לי ויכוח עם הבת שלי לגבי משהו. ואז היא אמרה לי שאלך להתייעץ עם המחשב. טוב הלכתי לשאול. קיבלתי תשובה שעליי לנסות להיות סבלנית, שאמצא זמן מתאים לדבר אתה, שאנסה להבין וכו'. זה לא בדיוק מה שאנחנו מצפים לשמוע...

אפשר כמובן לבקש שיכתוב לי ברכה, מכתב תלונה, שיצייר לי את החתול שלי, שייתן לי רשימות של מועדוני לילה בחיפה ומחירי בתי מלון בטימבוקטו. שיבדוק את הדקדוק ויתרגם לצרפתית את מה שאמרה הפיליפינית, אבל בניב של הדרום וכו' ושיציע לי מאמרים לקהילתון.

אה! ודוגמה נוספת: חלמתי משהו בלתי ברור על אחותי המנוחה. שאלתי אותו. קיבלתי תשובה שאחותי הייתה יקרה לי. בשביל זה לא צריך תוכנת בינה מלאכותית כמובן. אבל כל זה פשטנות - באמת אפשר ללמוד והחיים יכולים להיות יותר מוסברים ויש לנו עוד משהו לעסוק בו. אני רק מתחילה!

חידוש דמי חבר לשנת 2026

200 ₪ ליחיד / 250 ₪ לזוג

למה זכאים חברי הארגון:

- הנחה בכניסה לבתי הדיור המוגן והמחלקות הסיעודיות של הארגון (בהתאם לוותק ולרצף בתשלום דמי החבר).
- בחירת חברי הוועד המנהל.
- מנוי לכתב העת של הארגון, ה"קהילתון".
- זכאות והנחה בתשלום לפעילויות במרכז הקהילתי שבשד' מוריה 55, חיפה.

את התשלום ניתן להסדיר באמצעות:

- כרטיס אשראי: במזכירות הקהילה ובטלפון 04-8258989.
- מזומן: במזכירות הקהילה: שד' מוריה 55, חיפה.
- המחאה בדואר: יש לרשום את ההמחאה לפקודת: ארגון פסגות כרמל-דיור מוגן (ע"ר). כתובת למשלוח ההמחאה: ארגון פסגות כרמל, שד' מוריה 55, חיפה 4357320.

הקול הספרדי הנלחם באנטישמיות ולמען העם היהודי

מאת: רינה אשכנזי

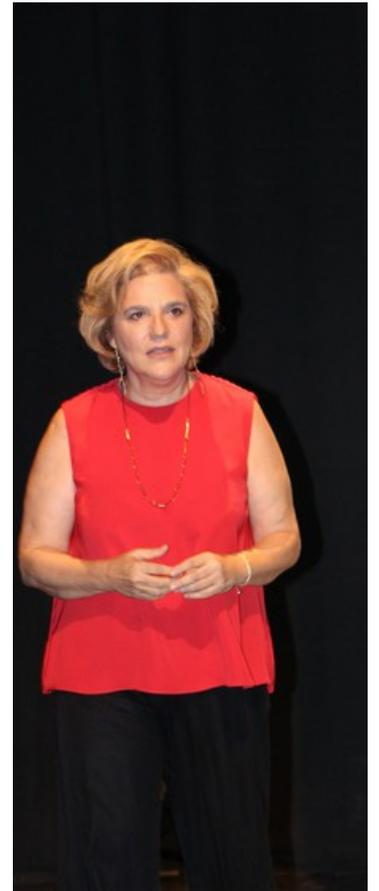
בזירה התקשורתית באירופה ישנם קולות מעטים שמרימים ראש בבירור נגד האנטישמיות. אחת הדמויות הבולטות היא פילאר רהולה, ילידת 1958, עיתונאית וסופרת ילידת ברצלונה (קטלוניה), ספרד.

פילאר נאבכת נגד אנטישמיות ובעד מדינת ישראל. בעבר הייתה סגנית ראש עיריית ברצלונה וחברת פרלמנט. לאחר פרישתה מהפוליטיקה הקדישה את זמנה להרצאות בנושא זכויות אדם, בעיקר בהתנגדותה הנחרצת לשנאת יהודים במסווה של ביקורת פוליטית.

היא מרצה מבוקשת ברחבי העולם, במיוחד באמריקה הלטינית, תוך דגש על הצביעות בשיח השמאלי בנוגע לישראל. על עמדותיה האמיצות זכתה באותות הוקרה מהאוניברסיטה העברית ומאוניברסיטת תל-אביב ובפרסים שונים, בהם פרס דניאל פרל לשנת 2010 מטעם הליגה נגד השמצה.

פילאר רהולה אינה יהודייה אך רואה במאבק באנטישמיות חובה מוסרית עולמית. לדבריה "כשאנטישמיות גוברת - זו אזהרה לכך שהחברה מדרדרת מוסרית".

קולה של פילאר רהולה הוא לא רק נדיר אלא גם חיוני. למותר לציין שהגב' רהולה הייתה והינה מהצד השמאלי של המפה.

תמונה: ואתר קק"ל - JNF
Pilar Rahula

זיכרון אישי

”ובמושב לצים לא ישב” לכבוד ט”ו בשבט מאת: דוד לבושין

בט”ו בשבט, ב-1978 בעת המשבר בשיחות השלום עם מצרים, ביצעתי עבודה עבור עיתון אל-איתיחאד בבניין המערכת החדש בואדי סאליב. כתבים ועיתונאים התרוצצו צמודים לרדיו טרנזיסטור לשמוע חדשות מתחנות שונות ורשמו רשימות שונות. בחדרם היו גם העורך אמיל חביבי וחבר הכנסת תופיק טובי, אליהם הגישו את הכתבות וההצעות השונות. נתקלתי שלא במתכוון בחבר הכנסת טובי, התנצלתי ושאלתי מדוע אינו בכנסת, מקום עבודתו, שהרי הקומוניזם מכבד ומעריך את הפעילות בעבודה, והיום ט”ו בשבט - הוא יום חגה של הכנסת. טובי חשב שגם אני עיתונאי וענה לי ש”ימכור” לי סקופ, והמשיך ”יש ספר שירה רב-מכר שתורגם לכל השפות. השיר הפותח הוא ‘אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים, ובדרך חטאים לא עמד, ובמושב לצים לא ישב’, אני מאמין ותומך בעצתם של חכמים ולא הולך בדרך החטא, אך גם אני וגם ח”כ ד”ר יוסף בורג הבנו שאנו יושבים במושב לצים, והחלטנו שלא עוד נהיה מועמדים במפלגות לרשימת נבחר הכנסת. אני אמשיך לחנך ולפעול במסגרת החברתית.”

הייתי מופתע באותו הרגע. ואכן, שני אישים משכמם ומעלה לא חזרו לכהן יותר בכנסת.

1910: מבלים בקאלאניע ראשל”צ

ט”ו בשבט בראשון לציון מתחילת המאה ה-20 (1910 בקירוב)

זוהי גלויית שנה טובה מארץ ישראל, המתארת את חג ט”ו בשבט במושבה (ב”קאלאניע”) ראשון לציון. הציור מתאר ילדים הקוטפים חרובים ואוספים אותם יחד עם פירות ארץ ישראליים טיפוסיים אחרים כמו רימונים. מטרת הגלוייה היא להביא אל יהודי הגולה את מראות היישוב החדש בארץ ישראל.

זיכרון אישי

גדוד קוממיות משבט הצופים בריאלי נפגש לאחר 70 שנה ב"פסגת חן"

מאת: מיכה לימור

מפגש מחזור מיוחד ומלא נוסטלגיה התקיים בשבוע שעבר לרגל השנה החדשה, כאשר כ־22 מבוגרי גדוד קוממיות של שבט כרמל, השבט המיתולוגי של בית הספר הריאלי, התכנסו יחד לציון לא פחות מ־78 שנות חברות ולהרמת כוסית לשנה החדשה. המשתתפים, כולם בני כ־88, הגיעו מכל רחבי הארץ כדי להיפגש, להיזכר ולחגוג את הקשרים שנרקמו עוד בימי הנעורים.

במשך יותר מ-3 שעות העלו המשתתפים זיכרונות משותפים מתקופת השבט, סיפורים מהשירות ומהחיים, בהומור המיוחד רק להם שזר לא היה מבין אותו. האווירה המרגשת הקשתה על הפרידה, והחברים כבר קבעו מועד עתידי: מפגש נוסף בעוד כשנתיים, לרגל חגיגות ה־90 שלהם.

זהו מפגש ראשון של הגדוד מזה כעשור אותו יזם וארגן בני זוסמן, יו"ר ארגון פסגות כרמל, שאירח את החברים באחד מבתי ההורים של הארגון. בפעם הקודמת השתתפו כ־60 חברים, והפעם בלטה תחושת הזמן החולף לצד ההבנה עד כמה יקר וחשוב לשמר את הקשר. "דור הולך ונעלם", אמרו המשתתפים בהתרגשות, "אבל הרוח והחברות נשארו".

"זה היה אחד המפגשים המרגשים שחוויתי", סיכם זוסמן בהתרגשות, "לראות אנשים שנפגשו לראשונה לפני 78 שנה, ועדיין מדברים באותה שפה של רעות וחברות זה לא מובן מאליו. האירוח בפסגת חן היה עבורי סגירת מעגל אישית, ואנחנו כבר מתכננים בהתלהבות את המפגש הבא. כל עוד נוכל, נמשיך להיפגש ולחגוג את החיים יחד".

פסיכולוגיה

שפה מצויירת

שימוש בדימוי ובמטאפורה בשפה

מאת: ד"ר דליה לורנץ

השפה האנושית נולדה מתמונות. עוד לפני הולדת הספרות השתמשו בני האדם בשפה מצוירת כדי להבין את העולם. השפה שלנו, הדבורה והכתובה, משובצת בתמונות לשוניות: חלקן מקוריות וחלקן נשחקו עם הזמן וכבר אין אנו מבחינים בהן אף על פי שהן שגורות בפינו.

למי לא "נשבר הלב" פעם בחייו?!

מתי הייתה לי "סערת נפש" ומתי "רתחתי" מזעם על ה"פקקים" שבכביש?!

"הלב" הנזכר עשוי מחומר שביר, כזכוכית, למשל. כשהוא מתנפץ לרסיסים – לפעמים לא

ניתן לאחותו. הכוונה היא, כמובן, לכאב רגשי עז. ה"סערה" פרועה, מבלבלת ומפחידה כאשר איתני הטבע תוקפים

במלוא עוזם. הכוונה היא לבלבול חושי ורגשי מפחיד ביותר.

"רותחת" – המים רותחים בקומקום. גועשים ומתפרצים באדים לוהטים לכל עבר ומתפזרים במרחב. הכוונה כמובן היא למידת כעסי מעבר ליכולת ההכלה שלי...

השפה אינה כלי למסירת מידע בלבד. היא מרחיבה ומעבדת חוויות, רגשות ותודעה. השפה המצוירת מגשרת בין חוויה פנימית לעולם החיצוני. היא מהווה כלי לחשיבה ולהבנה. הדימוי והמטאפורה (השאלה) הם כלים רבי עוצמה המאפשרים תקשורת פשוטה והבעת רעיונות מורכבים בצורה נגישה.

הדימוי, כשמו כן הוא: עושה השוואה גלויה בין שני רכיבים לשוניים מתחומים שונים שיש להם יסוד משותף. הדימוי משתמש במילות השוואה "כ" ו "כמו".

למשל: מתוק כדבש, מר כלענה, קר כקרח, אדום כמו דם, וכדומה...

המטאפורה (השאלה) עושה השוואה סמויה שמשטשטש גבולות בין תחומים ויוצרת משמעות חדשה: עיניך עיני איילה, הם זוג יונים, הבן שלי הוא פרח טייס, אני חמור עבודה וכדומה.

מתולדות השפה המצוירת

אריסטו, בן יוון העתיקה, הגדיר את השימוש במטאפורה כ"גאונות לשונית", כקישוט לשפה המייפה מושג, מחדד אותו ויוצר בעזרתו הפתעה. בימי הביניים משמעות השפה הצוירת נגעה להסדרת הרשות האלוהית. בימי הרנסנס, השפה המצוירת הייתה בשיא פריחתה. לאחר מכן הופיעו ביקורות רצינאליות נגדה ובעד דיוק ובהירות מרביים. סברו שבסוג הביטוי הצוירי יש סכנה לחשיבה...

במאות ה-18-19, ימי הרומנטיקה, חזרה עטרה ליושנה והשפה הצוירית נתפסה כביטוי פנימי של הנפש והטבע. אין היא סתם קישוט, אלא דרך להבין ולדעת דברים.

במאה ה-20 הדגישו את האיכות הפילוסופית והבלשנית שלה. היום, עוסקים בה בחקר המוח והחשיבה - גישה חדשה לצורך הבנה עצמית, יצירת משמעות, העצמה וריפוי.

פסיכולוגיה

שפה מצוירת בשימוש יצירתי

הבה נתוודע מעט לתחום החינוך: בקבוצת מורים נתבקשו הללו להשתמש במטאפורות כדי לתאר באופן ציורי את בית הספר, מוריו ותלמידיו.

על פי הדגם:

בית הספר הוא ____, התלמידים הם ____, המורה הוא ____.

דוגמאות:

א'	ב'	ג'
בית הספר הוא שדה	בית הספר הוא גינה	בית הספר הוא בית
התלמידים כבשים	התלמידים פרחים	התלמידים ילדי המשפחה
המורה רועה	המורה גן	המורים מטפלים מסורים

כמובן שיש לדימויים ולמטאפורות בסיס הגיוני: התלמידים הם יצורים רכים שזקוקים לטיפוח ולהדרכה והמורים הם המנהיגים הדואגים לכך.

עכשיו נתבקשו המורים לחזור לכיתותיהם ולבקש מתלמידיהם לתאר באופן ציורי את בית הספר, את תפקידיו ומוריו.

דוגמאות:

א'	ב'	ג'
בית הספר הוא ים	בית הספר הוא בית סוהר	בית הספר הוא גן חיות
התלמידים דגים	התלמידים אסירים	התלמידים חיות בכלובים
המורים כרישים	המורים סוהרים	המורים מאלפי חיות

ובכן – האם "ממצאים" הללו מזמינים דיון רציני במערכת החינוך? וודאי וודאי!!!
בקבוצת דיון בנושא אקטואליה התבקשו המשתתפים להתמקד בציור לשוני המתאר מושג מופשט באופן יצירתי ופשוט כבסיס לשיחה.

המושג היה "המצב הפוליטי בארץ". ציורי השפה מתחברים לחושים: ראייה, שמיעה, ריח, טעם, מגע. דוגמאות למצב הפוליטי בארץ:

א'	ב'	ג'
נראה כמו רעידת אדמה	נראה כמו סערה	נראה כמו תוהו ובוהו
נשמע כרעם חזק	נשמע כתזמורת מזייפת	נשמע כמו 'בומים' של פצצו
ריחו כמזון מקולקל	ריחו כשל בואש	ריחו סירחון שירותים
טעמו מר כלענה	טעמו כפלפל חריף	טעמו תפוח רקוב
מגעו כקוצים של קיפוד	מגעו כצמר פלדה	מגעו עור תנין

מה ניתן ללמוד מתיאורים אלה? ניתן להבין שהתחושה לגבי המצב הפוליטי רעה ביותר ובלתי נסבלת וחייבים לחפש פתרון. הדיון לאור הדימויים והמטאפורות נשען על עדות חיה, מיידית, שבה הנפש מארגנת את חוויותיה.

פסיכולוגיה

סדנת כתיבה: מי אני?

בסדנת כתיבה יצירתית ספונטנית הציגו המשתתפים את עצמם בשפה מצוירת:

אני דבורה עמלה מלאת צוף	אני שמש חמה ומלטפת
אני גל מתנפץ בים	אני תכשיט אדום שתמיד באמצע
אני פרפר צבעוני בשדה	אני פעמון שמצלצל כל הזמן

לב אבן

משתתפי הסדנה נשאלו אם הייצוג הציורי הולם את מי שהם. בהמשך הם התבקשו לכתוב שירים ספונטנית:

א'	ב'	ג'	ד'
אני אחת בתוך המון	אני כוכב קטן	אני בעצמי כמו אש	אני כמו מנעול
אני גרגר	מחפש את עצמו	פעם שורפת	נסגר ונפתח
בין שאר גרגירים	מפלט לו מקום	פעם דועכת	לסירוגין

ניתן להבחין בכך שהשימוש בדימוי ובמטאפורה מבטא יכולת תקשורתית הרבה מעבר למסר הפשוט. הוא יוצר מציאות חדשה, חוויה שעוקפת את מחסום המלים, גישה עמוקה לתובנות ועימם היכולת להביא לשינוי דרכי חשיבה וראיית מציאות חדשה.

סיכום

השימוש בשפה המצוירת (דימוי ומטאפורה) הוא יכולת מודעת ומכוונת של המוח האנושי. הוא מרכיב טבעי, גמיש ופתוח, המשנה את תפיסת המציאות. דימוי ומטאפורה הם כלים שיטתיים המאפשרים הגדרה מחודשת המשפיעה על ההבנה העצמית, ההתנהגות והמשמעות של החיים והעולם. כולנו יכולים – גם אתם. תארו את מחשבותיכם ותחושותיכם בשפה ציורית. כתבו שירים קטנים להנאתכם ויהיה בכך נבט רך לשינוי המציאות האישית והציבורית.

לסיום, המחשת המושג "תקווה":

תקווה נראית כמו ים רגוע

נשמעת כמו צלילי פעמונים עדין

ריחה בושם פרחוני

טעמה כתותים בקצפת

מגעה משי דק

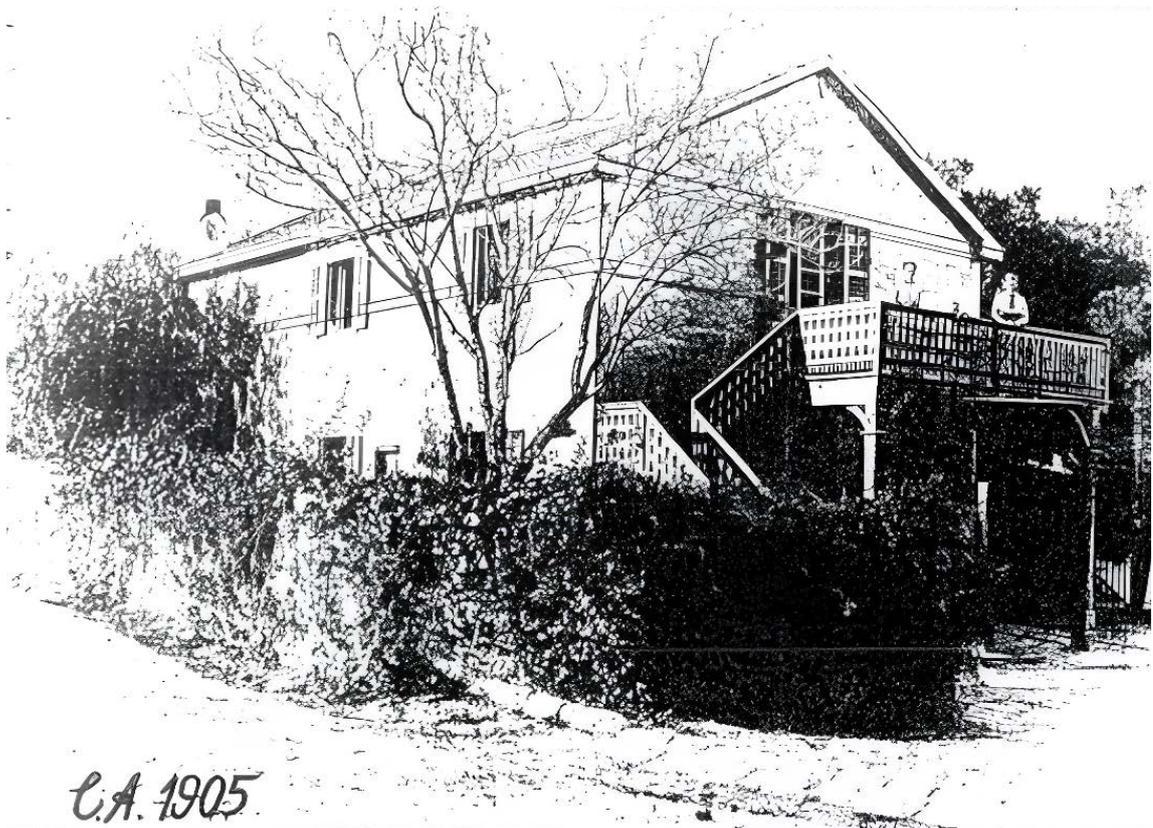
בית קלר - היסטוריה, שימור ופעילות עכשוויים

מאת: ד"ר לילך ברק

בית קלר הוא מבנה היסטורי ייחודי, המשקף שכבה חשובה בהתפתחותה של חיפה ובמפגש שבין תרבויות, רעיונות ואנשים בארץ ישראל בעת החדשה. הבית נבנה בסוף המאה ה-19 על ידי פרידריך קלר, סגן הקונסול הגרמני בחיפה, שהיה חלק מבני הקהילה הטמפלרית שהתיישבו באזור הכרמל והותירו אחריהם מורשת אדריכלית, תרבותית וכלכלית בולטת.

ההיסטוריה של בית קלר

בית קלר הוא שריד מרכזי למערכת מבנים רחבה יותר במרכז הכרמל, אשר הרכיבה את אתר הנופש הגרמני כרמלהיים (נווה כרמל) - פרוור נופש וקיט שהוקם מעל המושבה הגרמנית בחיפה. מתחם כרמלהיים כלל בתי מלון, חווה חקלאית שנועדה לספק את תצרוכת בתי המלון, מספר מבני מגורים, ובית קלר עצמו, אשר שימש כמבנה מגורים עבור עובדי אתר הנופש. בנייתו הושלמה בשנת 1890.

בית קלר - 1905. מתוך תיק אדריכלים אוב' חיפה

היסטוריה

קלר עצמו התגורר בבניין סמוך שניצב מאחוריו במתחם, אשר עדיין עומד על תילו, וכן במבנה נוסף ששימש לאחסון הכרכרה (כיום משרד נדל"ן). לאחר פטירתו של קלר בשנת 1913 עבר המתחם לרשות יורשיו.

לקראת סיומה של מלחמת העולם הראשונה החלו מוסדות ציוניים ורוכשים יהודיים פרטיים לזהות את הפוטנציאל הטמון ברכישת אדמות הכרמל להתיישבות יהודית. בין הרוכשים היה יצחק לייב גולדברג, אשר רכש את מתחם המגורים של קלר. בשנות השלושים של המאה ה-20 הרס גולדברג את מעונו של קלר ובנה במקומו בית מגורים חדש, שכונה "בית רחל", על שם רעייתו. גולדברג ורעייתו לא התגוררו במקום, אך שתי בנותיהם עם משפחותיהן חיו במתחם.

רכישה, מאבק ושימור

לאחר פטירת בני המשפחה נמכר המתחם ליזמים חיפאיים. בשנת 1989 נהרס בית רחל לטובת בניין מגורים חדש. בזכות מאבק ציבורי נחוש ניצל בית קלר מגורל דומה. המבנה הטמפלרי הועבר לבעלות העירייה, בתנאי שיוכרז כבניין לשימור.

האוניברסיטה נטלה על עצמה את עבודות השימור והשיקום, והמבנה יועד לשמש כמשכנו של מכון מחקר ע"ש גוטליב שומאכר לחקר הפעילות הנוצרית בארץ ישראל במאה ה-19, בראשותו של פרופ' אלכס כרמל.

בית קלר כיום

בשנת 2024, עם חידוש פעילותה של הקתדרה לציונות והסבת שמה לקתדרה לציונות ע"ש הרי זסלר, מיסודו של ד"ר ראובן הכט, הוחלט כי בית קלר ישמש כמרכז פעילותה. כיום משמש בית קלר כמעונם של שני מכוני מחקר: מכון גוטליב שומאכר והקתדרה לציונות ע"ש הרי זסלר. לראש האקדמי הן של המכון והן של הקתדרה מונה פרופ' יוסי בן-ארצי, ולמנהלת הפיתוח האקדמי מונתה ד"ר לילך ברק.

למרבה הצער, במהלך מלחמת חרבות ברזל נפגע בית קלר מפגיעות הדף, כתוצאה מטיל שפגע במבנה טמפלרי סמוך. לאחר עבודות שיקום ושימור קפדניות חודשה הפעילות במקום.

בית קלר פתוח כיום לציבור בימים ראשון עד חמישי, בין השעות 9:00-16:00, ומשמש מרכז פעיל למחקר, לימוד ותרבות. במקום פועלות ספרייה עשירה וארכיון ייחודי, העומדים לרשות חוקרים ומתעניינים. בנוסף, עומדות לרשות סטודנטים וחוקרים מכל האוניברסיטאות שש עמדות מחקר ולמידה ייעודיות. השימוש בעמדות המחקר מותנה בתיאום ובהזמנת מקום מראש.

הפעילות בבית קלר מגוונת וכוללת ימי עיון וכנסים אקדמיים, סיורים והרצאות הפתוחים לקהל הרחב, וכן חוג קבוע המועבר על ידי אלי לירן, המתקיים אחת לשבועיים בימי שלישי ועוסק בנושאים הקשורים להיסטוריה של חיפה. בית קלר עומד כיום כעדות חיה לרצף ההיסטורי של הכרמל - מן ההתיישבות הטמפלרית ואתר הנופש הגרמני, דרך ראשית ההתיישבות היהודית במרחב, ועד לפעילות מחקרית, אקדמית וציבורית עכשווית, המחברת בין עבר, הווה ועתיד.

להצטרפות לרשימת התפוצה של בית קלר ולקבלת עדכונים על הרצאות, סיורים ופעילויות, ניתן לפנות בדוא"ל:

zionchair@univ.haifa.ac.il

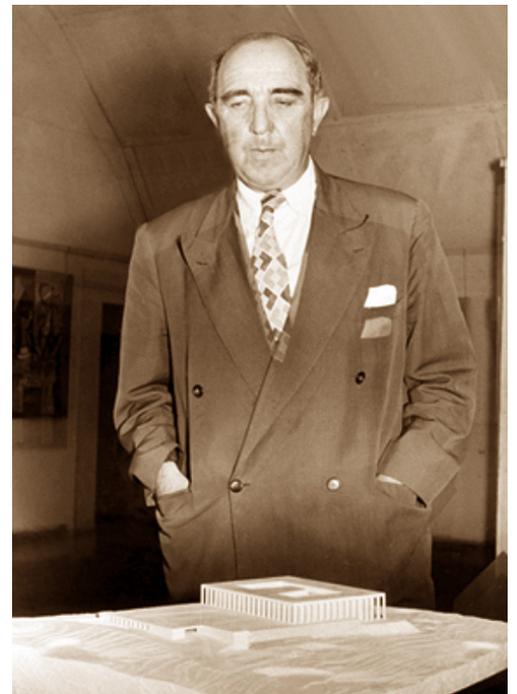

יוסף (אוסיפ) קלארווין (Ossip Klarwein) אדריכל ומתכנן שכמעט נשכח

מאת: רפי סיאנו

ב-8 בספטמבר 1957 פורסמה בעתון "דבר" כתבה תחת הכותרת "על מה נזעקו האדריכלים". הנושא היה זכיית התחרות של אדריכלים להקמת בנין הכנסת בירושלים:

"לאחר התחרות הפומבית, שנתקיימה כדת וכדין, בהתאם לתקנותיה של אגודת האינג'נרים והארכיטקטים בישראל, ולאחר שיפוט שנערך על טהרת הנוהל המשתמע מאותן תקנות, נזעק חלק ניכר מציבור האדריכלים בארץ, בייחוד מבין המשתתפים תכופות בהתחרויות ורואים עצמם כחלוצים לפני מחנה מעצבי דמות בניינו, והקימו סערה גדולה. הם דורשים מניעת ביצועו של הבנין, אשר תכניתו הוכתרה בפרס ראשון והוכרה כראויה לביצוע. מה קרה כאן? אין בין הנזעקים מטיל ספק בכנות גישתם של השופטים להערכת התכנית על רקע כל ההצעות שהוגשו לדיונם. מה, איפוא, טענתם? הם טוענים שהתחרות לא מיצתה את הטוב הטמון בחיק ציבור האדריכלים בארץ. אין התכנית דוברת, לדעתם, בניב הארכיטקטוני, שטוביהם שוקדים עליו. הבנין הוא זר לרוחם ולא יבטא, לדעתם, כראוי את רוח הזמן והתקופה. אם טובים, יותר או פחות, פתרונותיה הפונקציונליים, הרי הדמות של התכנית מחטיאה מטרתה ואינה מבטאה את רוח הדור, לבטיו ודרכי מחשבה והרגשה שלו. הם דורשים, איפוא, "ביטול תוצאות ההתחרות והכרזת התחרות שניה, אשר מובטחת לה, לדעתם, תוצאות טובות יותר."

יוסף (אוסיפ) קלארווין

מי האדריכל שעומד במרכז המחלוקת? שמו יוסף (אוסיפ) קלארווין וזה לא פעם ראשונה שהוא מעורר ויכוח. בעיתון "העולם הזה" מנהל אורי אבנרי מסע הכפשה נגד הפרויקט. הוא מכנה אותו משעמם, לא ברוח הזמן וכו'. קלארווין נשלח לאירופה לאסוף התרשמויות מבנייני פרלמנטים אחרים. הוא מצא שרק בניין האונסקו בפריז יכול להשרות עליו. כשחזר 1958 מפריז נאלץ להסכים לשינויים של שורה של אדריכלים וביניהם דוב כרמי המפורסם. הפרויקט האחרון שלו, לפני שברח אחרי עליית הנאצים לשלטון, היה בברלין. ליד כיכר הוהנצולרן (Hohenzollernplatz) עומדת כנסייה כולה בנויה מלבנים אדומות שזכתה בפי העם בשם "תחנת הכוח של אלוהים". המראה של הבניין המונומנטלי שדומה לבית חרושת כשלצידו מגדל הפעמונים, גרם לעיתונאית צרפתית-גרמנית ג'קלין עינאר (Jacqueline Henard) לחקור אודות האדריכל והמתכנן שנשכח. בעקבות מחקר זה נפתחה תערוכה בהמבורג בה משתתפים היסטוריונים ישראלים וגרמנים. התערוכה מספרת את סיפורו של האדריכל יוסף קלארווין.

היסטוריה

בחיפה תכנן קלארווין את בית הקרנות בהדר (1935/1936) ואת ממגורות דגון בנמל חיפה (1953), אך אלה עומדים בצל של העבודה המרשימה שלו: בניין הכנסת בירושלים. בשנת 1957 זכתה הצעתו במקום ראשון בתחרות על הקמת הפרלמנט של המדינה הצעירה. הכנסת החדשה נפתחה בטקס רשמי ב-30 באוגוסט 1966 וזכתה בביקורות חיוביות ושליליות למכביר. אחת הביקורות הייתה שהסגנון הוא "ניו-קלסיציסטי ופשיסטי". ביקורת זו הרגיזה את קלארווין במיוחד כיוון שהוא נאלץ לברוח מפני הפשיזם הגרמני.

ממגורות "דגון" חיפה

יוסף (אוסף) קלארווין נולד ב-1893 בורשה והיגר עם הוריו ב-1905 לגרמניה. הוא למד אדריכלות במינכן ובברלין ועבד החל משנת 1927 בהמבורג, במשרדו של פריץ הוגר. קלארווין התקדם למשרת מנהל המשרד. הוא השתתף במכרזים וזכה בפרויקטים בהמבורג, לייפציג וערים נוספות בגרמניה. הכנסייה שבברלין, שמוזכרת לעיל, פרי תכנונו, נחנכה בחודש מרס 1933, חודש אחרי שהאדריכל שלה ברח לפלשתינה.

המעסיק הוגר דאג ליוסף קלארווין לווזיה של תייר והודיע למשטרה שהאזרח קלארווין עזב את גרמניה. לאחר חודש הצטרפו האישה אלזה, הבן מתי והאב מנחם. תחילה התיישבו בחיפה. מהר מאוד זכה בהזמנות לתכנון בתים פרטיים על הכרמל של עולים מגרמניה והתפרנס בכבוד: רח' אלחנן 8, מגידו 8, לוטוס 13, תישבי 113, קלר 2 (בית רחל). בתחרות על בית הקרנות שברחוב הרצל זכה תכנונו (1935-1936). בשנת 1937 נבנה אתר הקבורה של מאיר דיזנגוף ואשתו לפי רעיונותיו.

כנסייה בברלין

בשנות ה-40 הוא עבר לירושלים. הוא גר בדוחק בדירה בת שני חדרים, יחד עם אשתו ובנו מתי. כאן התחבר לאדריכל ריכרד קאופמן בתכנון של האוניברסיטה על הר הצופים וגם כאן קיבל עבודות רבות מעולי גרמניה לבניית בתים פרטיים.

היסטוריה

בנהריה תכנן בית למשפחת פריץ אטלינגר ומרכז מסחרי חדש. קלרווין הגה רעיון עבור נהריה: להפוך את המקום לעיר קייט כמו הערים שקיימות לאורך הים הבלטי. מכל הפרויקטים, מהאולם עם 1,080 מקומות ישיבה, הברכה האולימפית ובניינים אחרים, לא נותר היום שום דבר במצב המקורי.

בירושלים הוא בנה את האתר של קבר הרצל (1951) ותחנת האוטובוסים של אגד, בתל אביב את תחנת הרכבת אך לא נותרו בניינים מהתקופה ההיא.

ב-1953 הוא תכנן את קמפוס גבעת רם של האוניברסיטה העברית בירושלים ובשנים הבאות את מרכז הספורט באותו המוסד (1958).

פרויקט נוסף שיש להזכיר הוא "בית צבי" ברמת גן, בית ספר לתיאטרון (1962).

יוסף (אוספי) קלרווין נפטר ב-1970. עזבונו מפוזר בארצות שונות, חלקו נמצא בארכיון הציוני. התערוכה בהמבורג הינה הניסיון הראשון לרכז את עבודותיו במקום אחד. ייתכן ובאחד הימים יציגו אותה גם בישראל.

בניין הכנסת. צילום: צבי טיברין קלר

היסטוריה

פתיחת האגף למורשת יהדות דוברת גרמנית במוזיאון הכט וארכיון היהדות הדוברת גרמנית בישראל (ארכיון היקים)

מאת: ד"ר עירית חן¹

ביוני 1970 השתתף ישראל שילוני, תושב נהריה יליד ברלין (1901-1996), בכנס של מכון ליאו בק בירושלים בנושא תולדות יהדות מרכז אירופה. ההזמנה לכנס האקדמי נשלחה אליו על ידי ארגון יוצאי מרכז אירופה, שפרסם את האירוע בקרב חבריו.

לדבריו של שילוני, בכנס נכחו יקים רבים: כולם היו מבוגרים, לבושים היטב ובעלי ארשת פנים רצינית. עם תחילת תוכנית ההרצאות נודע לקהל כי ההרצאות יינתנו באנגלית ויתורגמו לעברית, דבר שעורר אכזבה רבה בקרב היקים, שציפו כי ההרצאות יתורגמו לגרמנית. למרות שהם לא ידעו עברית, סיפר שילוני, הם נותרו לשבת, הקשיבו בתשומת לב, וניסו להבין כמיטב יכולתם. באותו רגע של אכזבה הביט שילוני סביבו, ולפתע הדהדו בו שיריהם של המשוררים ריינר מריה רילקה ויוהאן וולפגנג פון גתה על היאחזות ברגע. הוא חשב לעצמו כי האנשים היושבים לצידו ייעלמו בעתיד הקרוב מן העולם, ועל כן יש לתעד את המורשת הייחודית של יהדות גרמניה.

בדרכו חזרה מירושלים לנהריה הרהר שילוני ברעיון להקים מוזיאון שיתעד את יהדות גרמניה. הוא סבר כי העיר המתאימה ביותר להקמת המוזיאון תהיה נהריה. מרגע זה עמל שילוני, אז כבן שבעים, על הקמתו. בסיוע יקים שעבדו בעירייה פנה לראש העיר, שהסכים להקצות חדר בקומה השביעית של בניין העירייה, אך לא תמיכה כלכלית. שילוני הבין כי עליו לפעול בכוחות עצמו: הוא גזר קרטוני תפוזים, הדביק עליהם תמונות שגזר מספרים ומאנציקלופדיות על אודות יהדות גרמניה, וכך הקים את המוזיאון הראשון, ללא ידע מוזיאלי, אך מתוך אהבה ותחושת מחויבות. כשעזבונות משפחות יקיות הועברו אליו, הוא שינע אותם לבדו עד לקומה השביעית, על אף גילו המתקדם.

עם הקמת המוזיאון החלו לבקר בו היקים תושבי נהריה, בהמשך פקדו אותו יקים רבים מרחבי הארץ, ואפילו משלחות תלמידים מגרמניה הגיעו לבקר בו. בראשית שנות התשעים, משהזדקן שילוני, גבר חששו לעתיד המוזיאון: איש לא נרתם להמשיך את דרכו, וגם העירייה ומוסדות שונים לא הביעו עניין. שיחה מקרית עם אחת מהמבקרות במוזיאון הובילה ליצירת קשר בין שילוני לבין התעשיין הישראלי יליד גרמניה, סטף ורטהיימר ז"ל (1926-2025). לאחר שזה סייר במוזיאון במשך שעה וחצי, ביקש להעבירו לתפן ולתמוך בו.

תכולת המוזיאון נארזה, וב-1993 הוא נפתח מחדש בתפן. למנהלת מונתה רותי אופק, ילידת זלצבורג, ושילוני נהג לבקר במוזיאון החדש אחת לשבועיים, לייעץ לצוות ולקבל פני אורחים. עם השנים התרחבו האוספים והוקם ארכיון. בשנות האלפיים נחתם הסכם שיתוף פעולה בין המוזיאון לארגון יוצאי מרכז אירופה, וב-2005 הוא נפתח מחדש למבקרים. רבים מכם, קוראי הגיליון, וודאי ביקרתם בו.

¹ המאמר פורסם במקור ב"יקינתון-MB" - כתב העת של ארגון יוצאי מרכז אירופה, גיליון 330, טבת תשפ"ו, דצמבר 2025, הוא מובא כאן באדיבות המחברת ד"ר עירית חן, עורכת היקינתון והמנהלת האקדמית של ארכיון היהדות הדוברת גרמנית בישראל (ארכיון היקים), הפועל במרכז ללימודי גרמניה באוניברסיטת חיפה.

היסטוריה

עם סיום התמיכה הכלכלית של משפחת ורטהיימר במוזיאון בשנת 2021 עברו המוזיאון והארכיון לאוניברסיטת חיפה, בתמיכת גורמים שונים. פריטי המוזיאון התקבלו במוזיאון הכט, והארכיון נקלט במרכז ללימודי גרמניה ואירופה. לאחר שנים רבות של עבודה ועשייה נחנך ב-28 באוקטובר 2025 אגף מורשת יהדות דוברת גרמנית

במוזיאון הכט בטקס מרגש בהשתתפות אורחים רמי דרג מגרמניה ומאוסטריה, אנשי אקדמיה, חברי ארגון יוצאי מרכז אירופה וקהילת היקים כולה. האירוע שיקף את התהליך הארוך, שנעשה באהבה ובמסירות, מתוך תחושת אחריות לשמר לדורות הבאים את תרבותם ואת סיפור חייהם של היקים. עבורי, כחברת קהילת היקים, כחוקרת, וכמי שלקחה חלק פעיל בתהליך ההקמה מחדש, זה היה רגע מרגש במיוחד: לראות את המאמץ, האמונה והאהבה מתגבשים לכדי בית חדש למורשת היקים.

תמונה: רועי חרמוני, אוניברסיטת חיפה

אדמירל וילהלם קנריס

מאת: רינה אשכנזי

אדמירל וילהלם פרנץ קנריס (Wilhelm Franz Canaris 1.1.1887 – 9.4.1945), נולד בעיירה אפלרבק ליד דורטמונד. אביו היה תעשיין אמיד. בנעוריו האמין שהיה צאצא של האדמירל היווני קונסטנטין קנריס. זה השפיע עליו להצטרף לצי הקיסרי הגרמני ב-1905. הוא שירת כקצין מודיעין על סיפון הסיירת "דרזדן" – היחידה שהצליחה להתחמק מהצי האנגלי בקרב איי פוקלנד ב-1914, במידה רבה הודות לטקטיקות ההונאה שיזם קנריס, אך בקרב מאס א טיירה (700 ק"מ מערבית מצ'ילה) נלכדה 'דרזדן' והושמדה. רוב אנשי הצוות הושמו בהסגר בצ'ילה, אך קנריס נמלט באוגוסט 1915 תוך שהוא משתמש בידעתו השוטפת בשפה הספרדית. קנריס דיבר ספרדית ואנגלית שוטפות, וכן ארבע שפות פרט לגרמנית. הוא היה גיבור מלחמת העולם ה-1. ב-1919 נישא לאריקה ואג ונולדו להם שתי בנות, אווה ובריגיטה.

תמונה: ויקיפדיה

בינואר 1935 מונה האדמירל קנריס לתפקיד ראש האבווהר (Abwehr) – שירות המודיעין הצבאי של גרמניה. במרוצת השנים הפך מנאצי נלהב למתנגד למשטר האווילי של היטלר ופעל לעיתים למנוע מידע חיוני מהפיקוד הגרמני. ברם, לקראת 1938 החל להתפקח מאשליותיו, והבין שהיטלר מטורף לחלוטין ומוביל את גרמניה לחורבן. סגנו של קנריס, גנרל הנס אוסטר (Hans Oster), היה בדעה אחת עם מפקדו ומכאן התרכזו במפקדת האבווהר קבוצה של מתנגדי משטר הנאצים. הם ניסו למנוע את פריצת המלחמה וכפי שצפו היא אכן הביאה חורבן על גרמניה. עם תחילת המלחמה מצא את עצמו קנריס נלחם בארגון שבראשו עמד. סגנו, גנרל אוסטר, מסר לנספח הצבאי הבלגי על כוונת היטלר לפלוש להולנד ולארצות השפלה. קנריס, שכאמור דיבר ספרדית שוטפת, נפגש מספר פעמים עם נשיא ספרד, פרנקו, במטרה לשכנעו לא להצטרף למלחמה. לבסוף ספרד הכריזה על ניטרליות. בשנת 1943 היה ניסיון התנקשות בהיטלר, כאשר מספר קצינים ניסו להחזיר פצצה למטוסו. למרות שלא השתתף באופן ישיר בניסיון ההתנקשות, הוא הניח לקצינים להשתמש במשאבי האבווהר.

פעילותו החשובה ביותר של קנריס הייתה הצלת היהודים. בשנת 1937 גינה העיתון הנאצי "דער שטירמר" את קנריס שהוא ממשיך לקנות בחנויות של יהודים למרות החרם. באותה העת עזר קנריס ליהודים והגן עליהם. גולת הכותרת להצלת היהודים הייתה ב-1940, אז הבריח את האדמו"ר השישי של חב"ד, הרב יוסף יצחק שניאורסון עם משפחתו מפולין הכבושה לניו יורק שבארה"ב.

בשנת 1941 החל במבצע "אקווילר" (Aquila) שבמסגרתו שלח מאות יהודים לספרד ולפורטוגל במסווה של סוכני ביון מטעם הארגון. ב-1943 שלח קנריס קבוצת של 13 יהודים לשוויץ במסווה של דיפלומטים במסגרת מבצע בשם "U7". במהלך אותה השנה שכנע את היטלר כי כוחות בעלות הברית אינם עומדים לפלוש לאנציו שבאיטליה, על אף שידע בוודאות שהם יפלו. כמו כן, פעל לשכנע את היטלר לתכנן את מבצע "ואלקירי" להשתלטות הצבא על ברלין במקרה של התקוממות עממית. בסתר התחבר לחוגים שרצו להתנקש בהיטלר אך בסופו נכשלו. באחד הימים גילה היטלר את יומניו של קנריס, זעם מאוד והורה להעמידו למשפט בבית דין מיוחד של האס אס.

היסטוריה

תמונה: ויקיפדיה. אנדרטה לזכרו של קנריס במחנה פלוסנברג

קנריס קיווה לשחרור מהיר ע"י בעלות הברית והיה לו על מה להסתמך, כי המידע המודיעיני שהיה ברשותו הראה התקדמות מהירה שלהן. קנריס נדון למוות ע"י היטלר עוד בחודש מרץ 1945 אך הימלר מסיבותיו שלו ניסה לעכב את רוע הגזירה ושלח אותו למחנה פלוסנברג. הימלר חשש מקנריס ומהסודות שידע עליו אך לא עמד בפני זעמו של היטלר.

בשבוע הראשון של חודש אפריל, במחנה הריכוז פלוסנברג, ישב קנריס אזוק ומורעב. נערך לו משפט ראווה (יחד עם סגנו הגנרל הנס אוסטר והכומר דיטריך פון בנוהופר שהיה מהמתנגדים הבולטים למשטר הנאצי ופעל להצלת יהודים) והוא נידון למוות בתלייה לעיני מאות עצורים ושבווי מלחמה. הוא הוצא להורג בדרך משפילה ביותר - הוא נגרר עירום אל הגרדום ברחבי המחנה וספג התעללות מקציני האס אס. הוא נתלה על מיתר של כינור.

קנריס היה פטריוט גרמני, ואדם יוצא דופן בהתנגדותו להיטלר ולמשטר הנאצי. פניות להנהלת "יד ושם" להעניק לקנריס את "אות חסיד העולם" על שהציל ממוות את האדמו"ר השישי של חסידות חב"ד וכ-500 יהודים נוספים נדחו, בטיעון שקנריס לא עומד בקריטריונים של הענקת האות מפני שבתוקף תפקידו כראש המודיעין הנאצי הוא נושא באחריות למותם של יהודים רבים, וכי יחידות שהיו תחת פיקודו עסקו בהשמדת יהודים באופן פעיל.

ארכיון בית
לוחמי הגטאות
Ghetto Fighters'
House Archives

לארכיון בית לוחמי הגטאות דרושים מתנדבים לתרגום כתבי יד בגרמנית, בפולנית, בצ'כית וביידיש ובשפות אירופאיות נוספות

ארכיון בית לוחמי הגטאות מקבל מתורמים שונים מכתבים, יומנים, זיכרונות, תעודות אישיות, דוחות, עלונים, תצלומים ועוד. הארכיון מתרגם את המסמכים לטובת התורמים ולטובת החוקרים ומשמר את כתבי היד המקוריים.

- עבודת התרגום נעשית בבית המתנדב, תוך שמירה על קשר שוטף עם אנשי הארכיון.
- דרושה ידיעת עברית טובה, כולל יכולת כתיבה בעברית.
- שימוש במחשב ובאינטרנט רצוי מאוד.
- המתנדבים יקבלו הסבר מפורט על אופן העבודה.

ליצירת קשר, אנא פנו ל-

גילה ליבנה 0544258129 - gila@gfh.org.il

נעם רחמילביץ' 049958031 - noamr@gfh.org.il

סיפור חיים חצוב באבן (נכתב ביולי 1998)

מאת: מאת רות זלינגר-שפירובסקי

ביום 31 במאי 1928 נולד שלמה זלינגר בעיר שצ'קובה שבפולין. ילדותו עברה עליו בשלווה בחיק משפחתו - הוריו ושתי אחיותיו. בשנת 1939 פלשו הגרמנים לפולין. חיי היהודים החמירו מיום ליום. קהילות חוסלו, משפחות נהרסו, יהודים עונו והובלו למחנות השמדה. שלמה ואביו נשלחו למחנות בגרמניה ב-1942. האב נרצח כעבור שלושה חודשים, והנער שלמה עבר מאז כתשעה מחנות, בהם נתוודע לעולם שלא הכיר לפניכן, עולם המוות.

האומן והפסל שלמה זלינגר

בגיל שלוש-עשרה וחצי נותר שלמה בודד בעולם, מיטלטל בין המוות המושך אותו אליו, ולחיים הקוראים לו להמשיך קדימה. ילדותו המאושרת נשארה בזיכרונו כחלום רחוק, אך אורה סך עליו, והיא הייתה בנפשו כמציאות קיימת; אהבת הוריו, שאותה נשא עמו תמיד, נסכה בו אומץ להיאבק ולשרוד.

ב-1945 בתום המלחמה, לאחר תשעה מחנות ושני מצעדי מוות, נמצא שלמה מושלך על ערמת מתים במחנה טרזיינשטט, כשהוא מחוסר-הכרה וקרוב יותר למוות מאשר לחיים. רק הודות לטיפולו המסור של רופא יהודי בצבא הסובייטי חזר לחיים. שלמה נולד מחדש כאדם ללא זיכרונות. זיכרון העבר נמחק באמנזיה שארכה שבע שנים. יחד עם ניצולים צעירים עלה על ספינת מעפילים בנמל לה סיוטא, שבדרום צרפת בדרך לפלשתינה. ושוב נמשך המאבק בין המוות לחיים. הים געש ואיים על אניית "תל חי" הזעירה שחישבה להישבר. גם העתיד לא הבטיח טובות: הרשות המנדטורית הבריטית אסרה את כניסתם של ניצולי השואה לפלשתינה.

ב-1946 הגיע למרות הכול, והתיישב בקיבוץ בית הערבה שבצפון ים המלח, הוא "ים המוות". האדמה שם חסרת חיים, מלוחה וצחיחה מאז חורבן סדום בימי קדם, ושוב היה צורך להמשיך להיאבק: לשטוף את האדמה מהמלחים, להחיות אותה ולהחזיר לה את פוריותה. ב-1948 פרצה מלחמת העצמאות של ישראל. שלמה זלינגר סיכן את חייו בקרב להגנת האזור. הקיבוץ נחרב על-ידי הערבים, ועמו גוועה גם היצירה שבה נטל חלק. מאז תקופה זו נשאר מוקסם מן האור המסתורי של המדבר, ומאז הוא ממשיך לחפשו שיתגלה ויקרון ממעמקי פסליו.

ב-1950 יחד עם חבריו, הקים קיבוץ בגליל ושמו כברי. בגיל 22 גילה זלינגר את הנעימות שבחיים נורמליים בחיק הטבע. ב-1951 נקשר באהבה עם רות שפירובסקי, תלמידת תיכון ואחרי כן סטודנטית למוסיקה, והם נישאו בשנת 1954. הפגישה עמה חלה בעת שבה חזר אליו הזיכרון שאבד, ובראשית דרכו באומנות הפיסול. פסליו הראשונים נוצרי בהשראת החיים בכפר. היו אלה תבליטי שיש שבהם חטובים פרה ועגלה או סוס המסמל אצלו את החופש. פסלו הראשון בחציבה ישירה באבן, בנושא פרה מניקה עגל, זיכה אותו בפרס קרן נורמן (אמריקה-ישראל)

אומנות

לפיסול. הזיכרון חזר ועמו זוועות העבר; ביום היו חייו יפים, אך בלילה רדפו אותו זיכרונות מבעיתים. הפיסול שיחרר אותו מהמועקה וכיוון את החרדה והסיוטים לאפיק יצירתו.

בסוף 1955 יצא עם אשתו לפריס כדי ללמוד בבית הספר לאומנויות היפות (בוז-אר) ונעשה תלמידו של הפסל מרסל ז'מון.

ב-1956 נולד בנו רמי. כאדם שעקבות השואה חרוטים עמוק בנפשו, ראה במאורע זה ניצחון לחיים, תחיית המשפחה שנכחדה, ומצא בו מקור השראה חדש ליצירתו. אז החל ליצור פסלים המייצגים נשים בהריון, "רמי כתינוק", "רמי כילד", "זוג נאהבים", נשים צעירות ומספר פסלי "אם וילד". אחד מאלה, באבן גרניט, זכה בשנת 1958 בפרס נוימן לפיסול, שהוא פרס לעידוד אמנים יהודים באירופה. פסל זה נמצא היום במוזיאון לאמנות חדשה בפריס. זלינגר חוצב ישירות בגרניט, האבן הקשה ביותר המצויה בטבע. פיסול מעין זה, האין גם הוא בבחינת מאבק האדם באיתני הטבע?

נושא המשפחה הופיע שוב עם לידת שתי בנותיו, ורד בשנת 1963 וחנה בשנת 1966. שוב חזרו הנושאים "אימהות", "ורד תינוקת", "ורד עומדת". וכן "חנה עם תוף", "ורד וחנה כמבנה מצודה" ועוד אחרים. נושאי המשפחה יחזרו שוב עם לידת נכדיו. אז יפסל את "ושוב מתחילים החיים" (גרניט 1989), ו"חלומה של הלנה" (1991) פסל עץ שבו מופיעה אמו בצורת עץ חיים.

את נושאי התנ"ך הכיר עוד מילדותו. בעבודות שנוצרו בהשראתם שילב לעתים את זיכרונות השואה; כך בפסל "רחל מבכה על בניה" (גרניט 1971), "אליהו הנביא עולה השמימה" (גרניט 1997), "מלחמת משה בעמלק" (גרניט 1977), "עקידת יצחק" (גרניט 1978) ובאחרות ביצירות רבות ניכר שהמטה-פיסיקה והמיתולוגיה מעסיקות אותו, ובהן הוא מבטא את מחשבותיו על החיים. בין אלה יש לציין במיוחד את העבודות: "מי אנחנו" (עץ 1994), "ציפור הנפש" (עץ 1977), "הרוח והחומר" (גרניט 1964), "האור הלילי" (גרניט 1988), "הורג הדרקון" (תבליט עץ 1962), ומספר פסלים ותבליטים בנושא "פרומתאוס".

בעבר הייתה המוסיקה קשורה במוות. במספר פסלים הנציח את זכר התזמורת שניגנה בשער מחנה הריכוז ובפתח תאי הגזים, ביניהם "מוסיקאים מאושוויץ" (עץ 1961). ואולם באווירת המוסיקה ששררה בביתו, היא הפכה להמנון לחיים. רמי ניגן בקלרנית ובסקסופון, ורד בחליל צד, חנה בכינור ולעיתים, עם האם בפסנתר, ניגנו כולם יחד יצירות קמריות. האווירה המוסיקלית הייתה גם היא מקור השראה לפסלים ותבליטים רבים. בעתות של שלווה חיים ויציבות הנפש חש צורך להחיות את זיכרונותיו, להביא לבין החיים שם וזכר למתים, להקים יד ומצבה ליקיריו שנספו ולא הובאו לקבורה. את רגשותיו אלה ביטא בפסלים רבים כגון "הפליטים" (עץ 1963), ילד בין נחשים" (עץ 1978), "אם וילד בלהבות" (עץ 1960), ובגרניט ב"התפילה האחרונה או שמע ישראל" (1960), שהיא תפילת היהודי לפני קברו הפתוח: יצירה זו נמצאת כיום במוזיאון "פטי פאלה" בז'נבה. זלינגר פיסל גם את "זיכור" בגרניט (1992) לזכר הוריו ואחותו הקטנה רוז'ה שנרצחו בידי הנאצים, את "באבי יאר" (1993) לזכר היהודים שנטבחו באוקראינה, את "מצוד היהודים בוולדיב - 1942" וכן את "ראש השנה 1943", תאריך תחילת רדיפות היהודים בעיר הולדתו.

הערות של המערכת: מעל 20 פסלים של שלמה זלינגר נרכשו ע"י התעשיין סטף ורטהיימר והוצגו בפרקים התעשייתיים שהקים בזמנו. להלן רשימה חלקית של עבודות:

- **האנדרטה הלאומית למגורשי צרפת** בדרנסי, בגרניט ורודה, שנחצבה בידי האמן במשך שנתיים, נחנכה בשנת 1976
- **יד ללוחמי המחתרת** המוצבת בלה קורנב, נחנכה בשנת 1987
- **רקויאם ליהודי גרמניה** (1980) העומד בבוזן (Bosen), שבחבל הסאאר
- **האנדרטה לחסידי אומות העולם**, בגרניט ורודה, הנמצאת ביד ושם בירושלים (1987)
- **משה או ניצחון האור**, פסל השיש היוגוסלבי שהוצב בארנצ'לובץ.

פסל "נגני העיר ברמן" בחיפה

מאת: הילדה מלכה

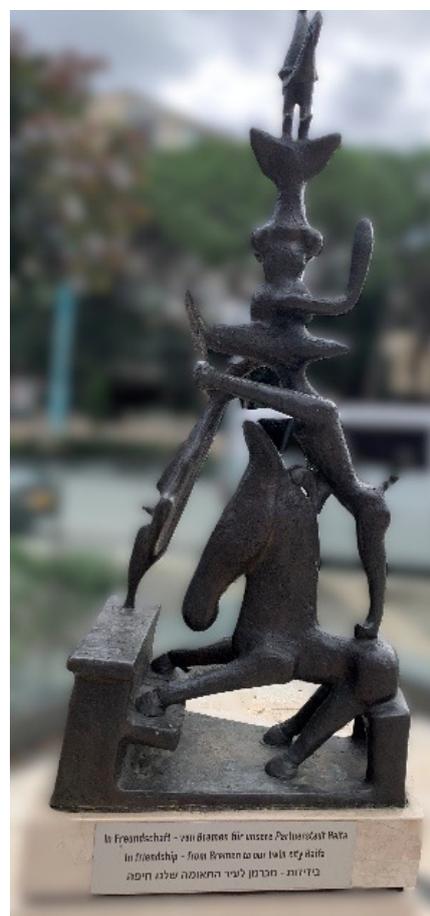
האם אתם מכירים את הפסל הקטן של נגני העיר ברמן (BREMEN) שליד האודיטוריום בחיפה? זו יצירה של הפסלת אלכסנדרה קטינה (Alexandra Catina). הפסל הוא מתנה מהעיר ברמן לחיפה, העיר התאומה הגרמנית הראשונה של חיפה מאז 1983. כיום יש לחיפה חמש ערים תאומות בגרמניה.

ברמן היא - כמו חיפה - עיר נמל, והיא שוכנת בצפון גרמניה, במקום שבו נהר הוֶזֶר (בגרמנית: Weser) נשפך אל הים הצפוני. פסל דומה נמצא גם בעיר העתיקה של ברמן, ושווה בהחלט ביקור.

"נגני העיר ברמן" היא אחת האגדות הידועות ביותר שקובצו ופורסמו על ידי האחים גרים במאה ה-19. זוהי אגדה על חברות, סולידריות ועל מציאת בית חדש וייעוד חדש בחיים, גם בגיל מבוגר:

היה היה פעם חמור בחווה, שהזדקן ולא היה לו עוד כוח לשאת את השקים הכבדים, ולכן האיכר לא רצה יותר להאכיל אותו. החמור החליט לברוח אל העיר ברמן (שהייתה ידועה בזכות החופש וההזדמנויות שבה) כדי להיות שם נגן עירוני. בדרך פגש כלב ציד זקן, חלש ומתנשם בכבדות שאדונו רצה להרגו בשל כך. החמור הציע לכלב להצטרף אליו לברמן ולהיות גם הוא נגן עירוני. כך עשו ויצאו לדרכם. לאחר זמן מה ראו חתולה בצדי הדרך, היא הייתה עצובה כי עיניה כהו מזקנה ושיניה כבר לא היו טובות מספיק כדי לצוד עכברים, ובעלת הבית רצתה להטביע אותה. הם הציעו גם לה להצטרף אליהם והשלושה המשיכו בדרכם. אז ראו על שער של חווה תרנגול צורח בכל כוחו. "אני צועק כי בעלת הבית אמרה לטבחת שהיא רוצה לאכול אותי במרק לברמן ונגנן יחד". וכך הצטרף גם התרנגול. הדרך לברמן הייתה ארוכה, והם היו עייפים ורעבים. לפתע ראו מרחוק אור וחשבו שאולי ימצאו שם קצת אוכל. הם הגיעו למקום וגילו בית שבו גרו שוודים. השולחן היה ערוך בשפע אוכל ושתיה. המקום קסם להם אך איך יבריחו את השוודים? הם התקרבו בשקט אל הבית, החמור הניח את כפותיו הקדמיות על אדן החלון, הכלב קפץ על גבו, החתולה על הכלב, ולבסוף התרנגול עף ונעמד על ראש החתולה. לפי סימן התחילו כולם "לנגן": החמור נער "אי-אה", הכלב נבח, החתולה יללה והתרנגול קרקר. מהרעש נשברו זגוגיות החלונות, והשוודים נמלטו בבהלה, כי חשבו שמדובר ברוחות רפאים. כעת ישבו ארבעתם ליד השולחן הערוך, שתו ואכלו עד ששבעו. אחר כך כיבו את האור, וכל חיה בחרה לה מקום לישון: החמור בחוץ על ערמת הזבל, הכלב מאחורי הדלת, החתולה ליד התנור החם והתרנגול טיפס על קורה גבוהה.

בלילה חזר אחד השוודים לבדוק מה המצב בבית. ליד התנור הוא ראה את עיני החתולה הזוהרות וחשב שהן גחלים לוחשות. הוא הצמיד גפרור כדי להדליק אותן - ואז קפצה החתולה על פניו ושרטה אותו. הוא ניסה לברוח דרך הדלת, אבל הכלב נשך אותו ברגל. כשרץ דרך החצר, החמור נתן לו בעיטה וברקע קרקר התרנגול את ה"קוקריקו" שלו.

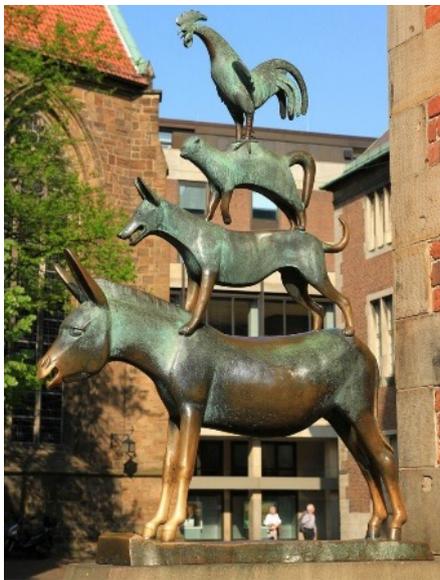
הפסל מול האודיטוריום במרכז הכרמל

אומנות

השודד חזר אל חבריו וסיפר: "ישבה שם מכשפה ליד התנור ושרטה את פניי בציפורניה הארוכות. ליד הדלת עמד גבר עם סכין ודקר אותי ברגל. בחצר שכבה מפלצת והכתה בי באלה ועל הגג ישב השופט וצעק: 'הביאו אליי את הנבל!' אז ברחתי כל עוד נפשי בי".
ארבעת הנגנים כל כך נהנו בבית, שהם כלל לא רצו לעזוב אותו. הם נשארו לגור שם והפכו לנגני העיר.

הפסל שמוצב בעיר ברמן

פסל הברונזה שנוצר על ידי האמן גרהרד מרקס והוצב בשנת 1953, הוא אחד הסמלים האהובים ביותר של העיר. למרות הפופולריות העצומה שלו, תהליך יצירתו וקבלתו על ידי הציבור היו מורכבים. להלן כמה עובדות מעניינות על הפסל:

הפסל בברמן

- באופן מפתיע, הרעיון להקים את האנדרטה לדמויות האגדה לא נולד בברמן, היו אלה האמריקאים שנתנו למנהיגי העיר ברמן את הרעיון להציב אותו שם לאחר מלחמת העולם השנייה.
- תושבי ברמן התנגדו לפסל תחילה, וטענו שהוא מודרני מדי, קטן מדי ולא ייצוגי מספיק.
- הפסל ניצב כיום בפינה המערבית של בית העירייה ההיסטורי. המקומיים התלוננו כי החיות מפנות את אחוריהן אל הבניין החשוב, אך הוסבר כי אם הן יוצבו בכיוון ההפוך, בית העירייה יהפוך ל"מאורת השודדים" מהאגדה...
- האמן גרהרד מרקס גילה תשומת לב לפרטים, אם כי בסקיצה הראשונית שלו שכח את דמותה של החתולה.
- הפסל עצמו הוא בגובה של כשני מטרים, אך הוא נראה גדול יותר מאחר שהוא מוצב על כן בגובה כמעט זהה.
- כיום, הפסל ידוע גם בזכות האמונה הטפלה: נהוג לגעת בשתי הרגליים הקדמיות של החמור כדי לזכות במזל טוב. הנגיעות הרבות הפכו את הברונזה באזור זה למבריקה וממורקת. עם זאת, יש להיזהר: נגיעה ברגל אחת בלבד, אומרת הבדיחה המקומית, משמעה "שחמור אחד לוחץ יד לחמור אחר".
- פסל נוסף מוצב בעיר ריגה שבלטביה, בשל הקשרים ההיסטוריים בין ערי ההנזה.
- האירוניה הגדולה ביותר היא שבאגדה המקורית של האחים גרים, החיות מעולם לא הגיעו לעיר ברמן, אלא התיישבו בבית השודדים שמצאו בעיר.

טיול קרוב לבית

שמורת עין אפק - פנינת טבע והיסטוריה

מוקדש לזכרו של ד"ר עוזי פז (1935-2025) מהאבות המייסדים של שמירת הטבע בישראל. היה ביולוג מומחה לעופות הבר, חוקר, מדריך ומורה נערץ, וכיהן כמנהלה הראשון של רשות שמורות הטבע (כיום רשות הטבע והגנים).

מאת: יעקב שורר

שמורת עין אפק היא פנינה ירוקה של טבע ומים בלב האזור המיושב של עמק עכו (עמק זבולון). היא מאפשרת להתרשם וללמוד על תולדות האזור, לצפות בטבע מקרוב ולהתענג על פריחה מרהיבה המשתנה עם עונות השנה. זו הזדמנות נהדרת להראות לילדים כיצד נראית ביצה אמיתית, לשמוע את קרקור הצפרדעים ואת ציוץ הציפורים, ולנשום אוויר של שלווה. בין אם תבואו בחורף לצפות בנרקיסים ובשלוליות, באביב אל מרבדי הרקפות והכלניות, בקיץ אל פריחת צמחי המים או בסתיו לעקוב אחרי העופות הנוודים - בשמורת עין אפק תמיד תמצאו סיבה לטייל וליהנות.

קצת היסטוריה

השם "אפק" מוזכר כבר בספר יהושע כעיר שנחלת שבט אשר. בזכות מעיינותיה, התקיימו באזור יישובים וחקלאות כבר מתקופות קדומות - מתקופת הכנענים, דרך ימי הרומאים והצלבנים ועד לעת החדשה. בתקופה הצלבנית נבנה כאן מבצר גדול ששמר על הדרך לאורך חוף הגליל. שרידי המבצר המרשימים, ששימשו גם כטחנת קמח, שפעלה מאות שנים בכוח המים, עומדים עד היום ומשקיפים על השדות והשמורה שמסביב. בעבר השתרעו בעמק עכו ביצות ענק, אך רובן יובשו במאה ה-20. שמורת עין אפק משמרת את השריד האחרון לביצות הללו, ובכך מאפשרת הצצה נדירה לעולם טבע שכמעט נעלם מנוף הארץ. במרכז השמורה נובעים מעיינות עין אפק המזינים פלגים ובריכות טבעיות, מוקפות בצמחיית מים עשירה - גומא, קנה מצוי, סוף ונימפאות לבנות. בשמורה הוקם שביל עץ מוגבה המאפשר הליכה מעל המים, צפייה בציפורים ובצמחייה וחוויה נגישה לכל המשפחה.

מסלול מומלץ למשפחות

המסלול המעגלי בשמורה באורך כקילומטר וחצי, מתאים לכל הגילאים. תחילתו ליד מרכז המבקרים והטחנה הצלבנית, ומשם הוא ממשיך בשביל העץ המוגבה מעל הבריכות, עובר על פני תעלות מים, עופות מים, וצמחי גדה, ומסתיים בתצפית מרהיבה על העמק והרי הכרמל.

טיול קרוב לבית

משך ההליכה כשעה-שעה וחצי, כולל עצירות לתצפית ולצילום. לאורך הדרך יש שילוט הסבר בעברית ובאנגלית, נקודות ישיבה מוצלות, ומשחקים לילדים הקשורים לטבע ולמים.

טחנת הקמח והמוזיאון

במרכז המסלול נמצא מבנה האבן המרשים - טחנת הקמח הצלבנית. כיום פועל בו מרכז מבקרים ובו תצוגה אור קולית על ההיסטוריה של עין אפק, עולם המים והחי. כדאי לעלות לגג המבנה לתצפית על כל עמק עכו והגליל המערבי.

הפריחה במשך חודשי השנה

חורף (דצמבר-פברואר): בחורף האזור ירוק ושופע. השדות סביב השמורה מתמלאים נרקיסים, צבעונים, חמציצים צהובים ובן-חצב יקינטוני. אפשר לראות גם שקדיות הפורחות לקראת סוף החורף ומלבינות את המדרונות. אביב (מרץ-מאי): האביב הוא שיא הפריחה בעין אפק. זה הזמן ליהנות ממרבדי רקפות וורודות ולבנות, כלניות אדומות, פרגי בר, עיריות לבנות, צבעוני ההרים, עירוני צהוב, מרווה משולשת. צמחי המים פורחים גם הם - הנימפאות הלבנות (שזכו לכינוי שושנת המים) צפות על פני הבריכות ובמים שוקקים המון דגים גדולים. קיץ (יוני-אוגוסט): גם בקיץ השמורה פורחת, אם כי הצבעים משתנים. זו עונה שלפריחת צמחי המים ששומרים על מראה רענן גם בימים החמים. סתיו (ספטמבר-נובמבר): מבצבים כרכומים וסתווניות. זו גם עונת נדידת הציפורים - עשרות מינים חוצים את השמיים וכמה מהם שוהים ברחבי השמורה למשך החורף.

מתי להגיע?

חורף ואביב - הזמן היפה ביותר לטיול: מים זורמים, פריחה עשירה, וציפורים רבות.
קיץ - עדיף להגיע בשעות הבוקר המוקדמות או אחר הצהריים; המסלול מוצל בחלקו וכולל רוח נעימה מעל המים.
סתיו - עונת נדידת הציפורים הגדולה, מראה נהדר. מומלץ להביא משקפת.

פרטים חשובים:

מיקום: סמוך לקריית ביאליק, כביש 7911.
שעות פתיחה:

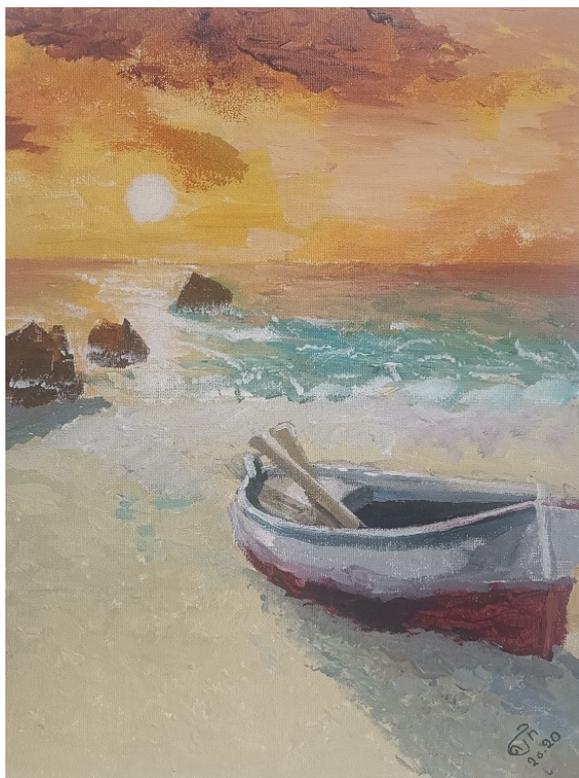
16:00-8:00 בחורף, 17:00-8:00 בקיץ.

- המסלול נגיש לעגלות ולכיסאות גלגלים.
- אין להאכיל את החיות או להיכנס למים.
- מומלץ להביא משקפת, מצלמה, מים וכובע.

התנדבות בכל גיל - למען המפונים

רשמה: עו"ס זהר רפאלי

חברת הארגון עו"ד דורית אלון כשר, שיתפה אותנו בסיפורה של חנה, חברת נעורים של הוריה, אשר בשנה האחרונה מלאו לה 90.

ב-1937, בהיותה בת שנתיים עלתה חנה עם הוריה מהעיר בילפלד שבגרמניה. לפני שעלו אביה למד כלכלה, ואמה הייתה מוסיקאית. בארץ התיישבה במשפחה בכפר שמריהו וכמו שאר חמישים המשפחות של מייסדי הכפר הייקים, היה גם להם משק מעורב - רפת, לול עופות וגידולי ירקות, תותים ואספרגוס. כילדה צעירה עזרה חנה בחקלאות בקטיף האספרגוס. על מנת שהאספרגוס יהיה איכותי ובצבע לבן, פעמיים ביום חפרו באדמה החולית וחתכו את ניצניו. חנה למדה בבי"ס עממי בהרצליה ובהמשך בתיכון חדש בתל-אביב.

זכורים לחנה חיי הקהילה והתרבות, שהתפתחו בכפר שמריהו בשנות ה-40 של המאה הקודמת. מאחר שהישוב היה מרוחק "שנות אור" מהעיר הגדולה תל-אביב, צמחה בו תרבות מקומית של התושבים עצמם. היו חוגים למוזיקה, לדרמה ומקהלה. עם חלוף השנים השתנו פני הדברים וכפר שמריהו התקרבה לתל-אביב. תרם לכך כביש החוף שנסלל בשנות ה-50 עד נתניה. אנשים החלו לנסוע לתל-אביב כדי להאזין לפילהרמונית ולחזות בהצגות של הבימה והקאמרי. המשקים החקלאיים נמכרו בחלקם לעשירים ולמתעשרים חדשים, שהקימו בתים גדולים, במקום בתיהם הצנועים של האבות המייסדים. נשאר גם קומץ קטן של משקים חקלאיים בבעלות בני הדור השני והשלישי של המייסדים.

לאחר שירותה הצבאי התגוררה חנה בירושלים ובהמשך עברה לחיפה. היא התנדבה ב"עמך". בשנת 2018, בגיל 83 הייתה חנה מעורבת בתאונת דרכים. היא אמנם לא נפגעה פיזית, אך קבלה החלטה להפסיק לנהוג. הוצע לה ללכת

התנדבות

למועדון של אזרחים ותיקים ב"בית מילר" ברחוב שושנת הכרמל בחיפה. חנה ניסתה את חוג הציור, ומיד צדה את עינה של המורה שאמרה לה "יש לך יד טובה". היו מעט חומרים במקום ולאחר שני שיעורים, העדיפה חנה לצייר בדירתה ולקחה שיעורים פרטיים.

כיום חנה ממעטת לצאת מביתה. בזמנה הפנוי היא מציירת ישובה על כיסא, ליד שולחן כתיבה, ומפליאה במכחוליה. לפי צילומי צמחים, בעלי-חיים ונוף היא מציירת על בדי קנבס בגודל 30x30 ס"מ ותורמת את הציורים ל"חזית הבית". זהו מיזם של כמה מתנדבים, הממוקם בקיבוץ עין החורש שבעמק חפר. בהאנגר ענק, מתקבלות תרומות של רהיטים, כלי בית ודברי אומנות, הנמסרים בחינם למפונים ולאנשים שבתיהם נפגעו ב-7.10.2023 ובמלחמה. ציוריה של חנה זוכים להצלחה רבה. מדי מספר שבועות מגיעה נציגה מטיעם "חזית הבית" ומקבלת מחנה ציורים הנתרמים למפונים. עשרות הציורים, המציירים באהבה על-ידי חנה, נותנים צבע ושמחה לדירותיהם של המפונים ומוסיפים תוכן, משמעות והנאה לחנה.

"ידיד לחינוך"... לכל ילד מגיע ידיד!

נמסר ע"י עידית אבני, עיבוד ענת וולפנפלד

עמותת "ידיד לחינוך" היא קהילת מתנדבים המשתלבים בבתי הספר לסייע לתלמידים, תוך גיוס הניסיון, הידע והתובנות שצברו במהלך חייהם המקצועיים והאישיים.

העמותה הוקמה בסוף שנת 2007 ביוזמתם של משה רביב (שגריר בדימוס ולשעבר יו"ר העמותה), דינה בנקלר ז"ל (מחנכת לשעבר ואחת ממייסדות העמותה), שהקימה בין היתר את בית הספר לטבע (בתל אביב), פרופ' דוד הרמן ז"ל (חבר ועד) ונמרוד אקרמן (שכיהן כמנכ"ל העמותה בין השנים 2007 ל-2022).

החזון המרכזי של עמותת "ידיד לחינוך" הינו: הטמעת תרבות ארגונית שבה גמלאים וגמלאיות משולבים כחלק אינטגרלי וטבעי ממערכת החינוך בישראל.

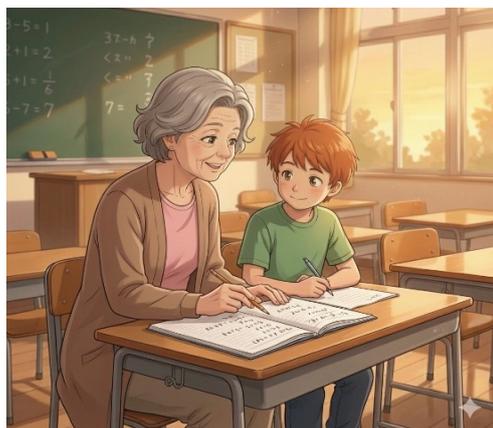
חזון זה מונע מתפיסה הרואה באוכלוסיית הגיל השלישי משאב אנושי יקר ערך, בעל ניסיון חיים עשיר וידע רב, שיכול לתרום משמעותית הן למערכת החינוך והן לקהילה.

לפרטים
03-6727595
www.yadidla.org.il

המטרות הנגזרות מהחזון כוללות:

- סיוע למערכת החינוך: חיזוק תלמידים ותלמידות בתחומים שונים (לימודיים וחברתיים), סיוע למורים והעשרה פדגוגית בבתי הספר.
- תרומה לאיכות חיי הגמלאים: יצירת מסגרת משמעותית, חברתית וערכית עבור הגמלאים, המאפשרת להם להמשיך ולהיות פעילים ורלוונטיים בחברה לאחר פרישתם מעבודה.
- קידום תפיסת חדשנות חינוכית: ראיית האדם המבוגר כחלק בלתי נפרד מהמערך הקהילתי והחינוכי, תוך יצירת שותפויות ערכיות ומעשיות בין-דורית.

בסיס החזון עומדת השאיפה למנף את הכוח השלישי (הגיל השלישי) למען הדור הבא.

"ידיד לחינוך" היא עמותה ארצית, בה פועלים אלפי אזרחים ותיקים המתנדבים במאות בתי ספר ברחבי הארץ.

התרומה למערכת החינוך, לציבור הגמלאים ולקהילה, מספקת מענים לצרכים בוערים עמם מתמודדת החברה הישראלית.

המתנדבים, שאינם באים בהכרח מעולם ההוראה, משולבים בבתי הספר בהתאם לתחום התעניינותם וכישוריהם ופועלים לצד המורים,

התנדבות

אך לא במקומם. הם פועלים בתחום הלימודי (כגון שפה, מתמטיקה, אנגלית, מחשבים), אחרים קוראים לתלמידים סיפורים, עורכים פעילויות יצירה, מסייעים לעולים חדשים וכדומה.

המתנדבים בוחרים אם לסייע בשיעור ביחד עם המורה בכיתה, או לשבת עם תלמיד או עם מספר תלמידים. כך נוצר מפגש משמעותי בו הגמלאי מביא את ניסיון חייו לקשר הבין דורי.

**גמלאים וגמלאיות,
אתם/ן החוליה החסרה!**

עיריית חיפה ועמותת "ידיד לחינוך" מזמינות אתכם/ן להצטרף לקהילה מקומית של גמלאים מתנדבים, החונכים תלמידים במערכת החינוך, נהנים מפעילויות העשרה ופנאי ומרחיבים מעגלי היכרות.

הניסיון שלכם הוא
הרווח שלהם!

בואו להעצים את דור האחר, כבר מהיום

לפרטים – רכזות ידיד לחינוך בחיפה:
חנה אבירם 050-9835441, ד"ר עידית אבני 054-4439939

תהליך ההתנדבות כולל קליטה והדרכת המתנדב, מפגש עם מנהל/ת בית הספר. היכרות עם המורה שהינו איש הקשר בין המתנדב לבית הספר. התהליך מלווה על ידי הרכזות האזוריות שממשיכות גם לאחר מכן בקשר עם המתנדב.

במסגרת השתייכותם לקהילת "ידיד לחינוך", נהנים המתנדבים מלמידה ומפעילות העשרה ופנאי שהארגון והרשות מעמידים לרשותם. פעילות זו כוללת מפגשים לקראת חגים, קורסים קצרים מעניינים שמעבירים מתנדבים בעלי ידע ייחודי, מפגשי למידה והעשרה וטיול שנתי. בעקבות המפגשים מתפתחים קשרים וחברויות המרחיבות את עולמם החברתי של המתנדבים.

בעיר חיפה מתנדבים כיום כ-250 גמלאים ביותר מ-50 בתי ספר.

הפעילות מתבצעת בשיתוף פעולה עם אגף החינוך בעיריית חיפה והיא מאושרת לפעילות במאגר התוכניות של משרד החינוך.

www.yadidla.org.il | 03-6727595
ידיד לחינוך Yadid Lachinuch

החוכמת מבוצעת בשיתוף ובתמיכת משרד החינוך והרשות המקומית
* אין צורך בניסיון בחוראה

בואו להתנדב עמנו !
ליצירת קשר: רכזות "ידיד לחינוך" בחיפה:
חנה אבירם טלפון 0509835441
ד"ר עידית אבני טלפון 0544439939.

היה לך טוב או היה לך רע?

יעל נאמן

מאת: רעיה טילינגר

בשנת 2000 התפרסמה במוסף 'הארץ' כתבה של העיתונאית ורד לוי ברזילי ובה ראינה את נחשון גולץ בן קיבוץ רוחמה. בכתבה סיפר נחשון על כוונתו לתבוע את רשם האגודות השיתופיות (הגוף שאישר את התקנון של הקיבוצים), בתביעת נזיקין על נזקי החינוך המשותף. טענתו הייתה כי האישור שניתן לחינוך המשותף נעשה בניגוד לחוק הכשרות המשפטית והאפטרופסות. החוק קובע כי ההורים הם האפטרופוס הטבעי של הילדים. לטענת נחשון גולץ, בגידול ילדים בחינוך המשותף הקיבוץ הוא האפטרופוס ולא ההורים וזו עבירה על החוק. כך טען גולץ:

"האישום: ניסוי פסיכולוגי אכזרי באלפי ילדים בני קיבוצים שגדלו בחינוך המשותף. מטרת הניסוי: יצירת אדם חדש תוך כדי יציקת תכנים דמיוניים למושגי יסוד כמו: הורים, בית, כסף, עבודה, אדמה." (עמ' 10)

יעל נאמן, מחברת הספר 'היה לך טוב או היה לך רע?' בת קיבוץ יחיעם, כתבה ב-2011 את הספר 'היינו העתיד', ספר העוסק גם הוא בילדי החינוך המשותף. בחוויה של ילדות והתבגרות בחברה שהחליטה להפוך את הכללים החברתיים שהיו מקובלים מימות עולם, ככתוב ב'אינטרנציונל':

עולם ישן עדי יסוד נחרימה
מגב כפוף נפרוק העול
את עולמנו אז נקימה
לא כלום מתמול,
מחר- הכל.

ב'היה לך טוב או היה לך רע?' משוחחת המחברת עם נחשון גולץ על החוויה המשותפת של ילדותם והתבגרותם בבית ילדים בקיבוץ. שניהם בוגרי ההחלטה שהתקבלה כשהוקמו הקיבוצים הראשונים, לגדל ולחנך ילדים במשותף בבתי ילדים, בהם יחיו הילדים יחד רוב הזמן ויבקרו בבית הוריהם רק במשך כשעתיים אחר הצהריים. ההחלטה נבעה מכורח מציאות החיים הקשה אז, ובעיקר כחלק מן התפישה שהאחריות לחינוך הילדים ברוח הערכים של החברה החדשה, מוטלת על החברה כולה. כך היה עד שנות השמונים שבהן בהדרגה בוטלה הלינה המשותפת.

בספרון הקטן 'היה לך טוב או היה לך רע?' מהרהרת המחברת בעקבות נחשון גולץ על המשותף והשונה בחווית ילדותם והתבגרותם, נחשון בקיבוץ רוחמה ויעל בקיבוץ יחיעם, שניהם קיבוצים של 'השומר הצעיר'.

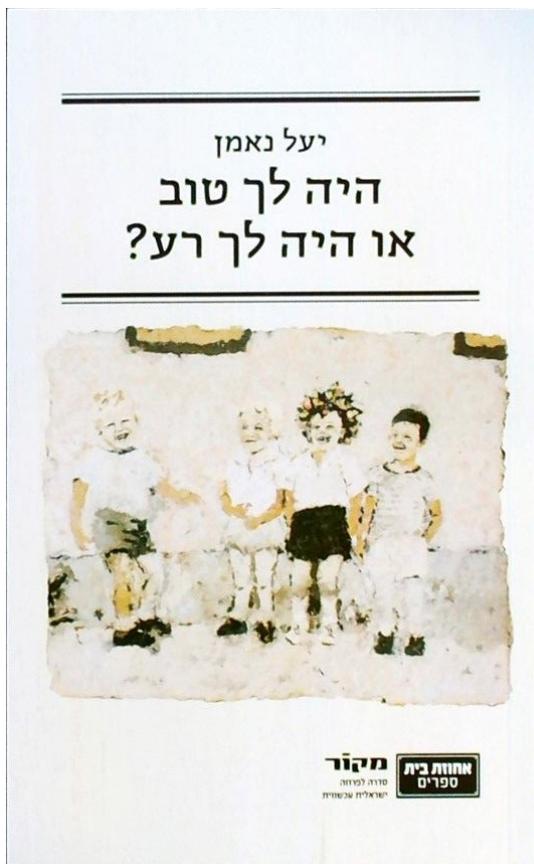
נחשון חווה הפקרה, נטישת התפקוד ההורי והמשפחתי. יעל נאמן מדברת על: "חיים בהווה נצחי, ללא אחים גדולים וקטנים. המבוגרים היו גוש מרוחק. אנחנו בתוך עצמנו, משתקפים אחד בשני כל השנים." (עמ' 18).

ספרות

"באין מבנה משפחתי מסורתי הקבוצה היא השלם. רק כאשר מעבירים מסיבה שרירותית ילדים מקבוצה לקבוצה לומדים: שאנחנו זה לא אחד שלם, למדנו שהבנות שונות מן הבנים. למדנו שכל דבר שלם יכול להיקרע." (עמ' 26).

נחשון גולץ תובע את אבדן הפרטיות מילדות. יעל נאמן מדברת על דרכה להשיג אותה: "ניסינו לאלף את מצבי הרוח שלנו, שלא יכנסו לפנינו לחדרים... הם נשאר אצורים בתוכנו מחכים לרגע שנהיה לבד." (עמ' 27).

לטענת גולץ ילדות בבית ילדים ולא בתוך משפחה גידלה אותו כאדם "שלא מתקשר ריגשית עם העולם... תפקדתי בעולם החיצוני וגם זה בקושי כי לא ידעתי באמת מה זה עבודה ומה זה כסף - אבל בפנים הייתי מת." (עמ' 31).

יעל נאמן באה מן המקום שבא ממנו נחשון וגם היא מעידה על החסר. כילדה, כתבה סיפורים. כאשר ניסתה פעם לכתוב סיפור על משפחה נתקעה בתחילת העמוד השני, לא ידעה איך להמשיך, אולי כי לא ידעה לדמיין משפחה?

כתב התביעה של נחשון גולץ מנה אחת לאחת את הטענות נגד בתי הילדים והלינה המשותפת אך מעבר לתביעה המשפטית עמדה המשאלה: "אני חושב שהדבר היחיד שאפשר היה לבקש זה את הסליחה, את המחילה, את ההתנצלות... אם הסליחה לא מגיעה בדרך אחרת, אז היא תגיע כשבית המשפט יכריע." כיצד הכריע בית המשפט? התביעה נדחתה בנימוק שאם תקבל, כל מי שלמד פעם בפנימייה יוכל לתבוע את ההורים שלו. הסיפור הוא לא על תביעה משפטית סנסציונית אלא על פרק בהיסטוריה הציונית שנעשה בו ניסיון לתיקון עולם בדרך של פירוק כל המוכר והידוע כדי לבנות עולם חדש וטוב יותר. לפי נחשון גולץ, בתהליך ההרס הזה נשמדו ערכי יסוד שהם בסיס לקיום אנושי מיטבי.

יעל נאמן בודקת כאן את דרכי ההתמודדות שלה עם מה שהיא מגדירה: 'הניסוי הגדול שנולדנו לתוכו.' אל תביעתו של נחשון גולץ לא הצטרפה וגם אלפי בוגרי החינוך המשותף לא עשו כך. כל אחד מהם התמודד בדרכו הוא עם הניסוי שנעשה בו.

המסקנה שלי מן הקריאה העצובה והנוסטלגית בספרון הזה אינה תובנה חדשה אלא אמת ידועה: כאשר מחריבים עדי יסוד עולם ישן אין מבחינים בין מה שראוי להיחרב ובין מה שאין לפגוע בו.

תשאלו: למה החלטת לכתוב על הספר הזה דווקא? מה דחוף לעסוק עכשיו באירוע שהחל בראשית המאה הקודמת וגווע בתחילת שנות השמונים שלה? לא מצאת משהו רלבנטי יותר לתקופה הזו שאנו חיים בה? דרך להימלט מן הכאן ועכשיו?

”יודיש איז נישט קיין שפראך - עס איז א געפיל” (יודיש איננה רק שפה, היא רגש)

יצחק בשביס זינגר - נאום פרס נובל (8 בדצמבר 1978).
(מתורגם מאנגלית)

תמונה: ויקיפדיה

מספר הסיפורים והמשורר של זמננו, כמו בכל זמן אחר, חייב להיות בדרן של הרוח במלוא מובן המילה, ולא רק מטיף לאידיאלים חברתיים או פוליטיים. אין גן עדן לקוראים משועממים ואין תירוץ לספרות מייגעת שאינה מסקרנת את הקורא, מרוממת אותו, ומעניקה לו את השמחה והמפלט שהאמנות האמיתית תמיד מעניקה. אף על פי כן, נכון הדבר גם שהכותב הרציני של זמננו חייב להיות מוטרד עמוקות מבעיות דורו. הוא אינו יכול אלא לראות שכוחה של הדת, ובייחוד האמונה בהתגלות, חלש כיום יותר משהיה בכל תקופה אחרת בהיסטוריה האנושית. יותר ויותר ילדים גדלים ללא אמונה באלוהים, ללא אמונה בשכר ועונש, בחיי נצח של הנשמה ואפילו בתוקף של המוסר. הסופר האמיתי אינו יכול להתעלם מהעובדה שהמשפחה מאבדת את התשתית הרוחנית שלה.

כל הנבואות הקודרות של אוסוואלד שפנגלר הפכו למציאות מאז מלחמת העולם השנייה. שום הישגים טכנולוגיים לא יכולים להקל על אכזבתו של האדם המודרני, על בדידותו, על תחושת הנחיתות שלו, ועל פחדו ממלחמה, מהפכה וטרור. לא רק שהדור שלנו איבד את האמונה בהשגחה, אלא גם באדם עצמו, במוסדותיו ולעתים קרובות באלו הקרובים אליו ביותר. מתוך ייאושם, מספר מאלו שאינם נותנים עוד אמון בהנהגת החברה שלנו נושאים עיניים אל הסופר, רב-אמן המילים. הם מקווים כנגד כל תקווה שאדם בעל כשרון ורגישות יכול אולי להציל את הציוויליזציה. אולי בכל זאת יש ניצוץ של נביא באמן.

כבן לעם שספג את המכות הקשות ביותר שטירוף אנושי יכול להנחית, אני חייב להרהר בסכנות הממששות ובאות. פעמים רבות השלמתי עם כך שלעולם לא אמצא דרך מוצא אמיתית. אך תקווה חדשה תמיד צצה ואומרת לי שעדיין לא מאוחר מדי עבור כולנו לעשות חשבון נפש ולקבל החלטה. חונכתי להאמין בבחירה חופשית. למרות שהגעתי לידי ספק בכל התגלות, לעולם לא אוכל לקבל את הרעיון שהיקום הוא תאונה פיזיקלית או כימית, תוצאה של אבולוציה עיוורת. למרות שלמדתי לזהות את השקרים, הקלישאות והאילולות של המוח האנושי, אני עדיין נאחז בכמה אמיתות שאני חושב שכולנו עשויים לקבל יום אחד. חייבת להיות דרך עבור האדם להשיג את כל התענוגות האפשריים, את כל הכוחות והידע שהטבע יכול להעניק לו, ועדיין לשרת את אלוהים - אלוהים המדבר במעשים, לא במילים, ואשר אוצר המילים שלו הוא הקוסמוס.

אינני מתבייש להודות שאני נמנה עם אלו המפנטזים שהספרות מסוגלת להביא אופקים חדשים ופרספקטיבות חדשות - פילוסופיות, דתיות, אסתטיות ואפילו חברתיות. בהיסטוריה של הספרות היהודית העתיקה מעולם לא היה הבדל בסיסי

ספרות

בין המשורר לנביא. השירה העתיקה שלנו הפכה לעתים קרובות לחוק ולאורח חיים.

חלק מחבריי בקפיטריה ליד ה"יידישע פאָרווערטס" בניו יורק קוראים לי פסימיסט ודקדנט, אך תמיד ישנו רקע של אמונה מאחורי ההשלמה. מצאתי נחמה בפסימיסטים ודקדנטים כמו בודלר, ורלן, אדגר אלן פו וסטרינדברג. העניין שלי בחקר הנסתר גרם לי למצוא מזור במיסטיקנים כמו סוודנבורג שלכם ובצדיק שלנו רבי נחמן מברסלב, כמו גם במשורר גדול של זמני, חברי אהרן צייטלין שנפטר לפני שנים אחדות והותיר ירושה ספרותית איכותית, רובה ביידיש. הפסימיות של האדם היוצר אינה דקדנס (מנוונת) אלא תשוקה עזה לגאולת האדם. בזמן שהמשורר מבדר הוא ממשיך לחפש אמיתות נצחיות, את מהות הקיום. בדרכו שלו הוא מנסה לפתור את חידת הזמן והשינוי, למצוא תשובה לסבל, לחשוף אהבה בלב ליבה של תהום האכזריות והעוול. ככל שדברים אלו עשויים להישמע מוזרים, אני משתעשע לעתים קרובות ברעיון שכשכל התיאוריות החברתיות יקרסו ומלחמות ומהפכות ישאירו את האנושות בקדרות מוחלטת, המשורר - אותו גירש אפלטון מהרפובליקה שלו - עשוי לקום כדי להציל את כולנו.

הכבוד הרב שהוענק לי על ידי האקדמיה השוודית הוא גם הכרה בשפת היידיש - שפת גלות, ללא ארץ, ללא גבולות, לא נתמכת על ידי שום ממשלה, שפה שאין בה מילים לכלי נשק, תחמושת, תרגילי צבא, טקטיקות מלחמה; שפה שבזתה הן על ידי גויים והן על ידי יהודים נאורים. האמת היא שמה שהדתות הגדולות הטיפו לו, דוברי היידיש של הגטאות תרגלו יום-יום. הם היו עם הספר במלוא מובן המילה. הם לא ידעו שמחה גדולה יותר מלימוד האדם ויחסי האנוש, להם קראו תורה, תלמוד, מוסר, קבלה. הגטו לא היה רק מקום מקלט למיעוט נרדף אלא ניסוי גדול בשלום, במשמעת עצמית ובהומניזם. ככזה הוא עדיין קיים ומסרב לוותר למרות כל האכזריות המקיפה אותו.

חונכתי בקרב אותם אנשים. בית אבי ברחוב קרוכמאלנה בוורשה היה בית מדרש, בית משפט, בית תפילה, מקום למספרי סיפורים, כמו גם מקום לחתונות וסעודות חסידיות. כילד שמעתי מאחי הגדול ומורי, י. י. זינגר, שכתב מאוחר יותר את "האחים אשכנזי", את כל הטיעונים שהרציונליסטים משפינוזה ועד מקס נורדאו העלו נגד הדת. שמעתי מאבי ומאמי את כל התשובות שהאמונה באלוהים יכולה להציע לאלו המטילים ספק ומחפשים את האמת. בביתנו ובבתים רבים אחרים השאלות הנצחיות היו אקטואליות יותר מהחדשות האחרונות בעיתון היידיש. למרות כל האכזבות וכל הספקנות שלי אני מאמין שהאומות יכולות ללמוד הרבה מאותם יהודים, מצורת חשיבתם, מדרך גידול הילדים שלהם, ממציאת האושר שלהם היכן שאחרים אינם רואים דבר מלבד אומללות והשפלה.

עבורי שפת היידיש והתנהגותם של אלו שדיברו בה חד הם. ניתן למצוא בלשון היידיש וברוח היידיש ביטויים של שמחה חסידית, תאוות חיים, געגועים למשיח, סבלנות והערכה עמוקה לייחודיות האנושית. יש ביידיש הומור שקט והכרת תודה על כל יום של חיים, כל פירור של הצלחה, כל מפגש של אהבה. המנטליות היידישית אינה מתנשאת. היא אינה לוקחת את הניצחון כמובן מאליו. היא אינה דורשת ומצווה אלא "מסתדרת", חומקת, מבריחה את עצמה בין כוחות ההרס, בידיעה אי שם שתוכניתו של אלוהים לבריאה נמצאת עדיין ממש בראשיתה.

יש המכנים את היידיש שפה מתה, אך כך כונתה גם העברית במשך אלפיים שנה. היא הוחייתה בזמננו בדרך מופלאה ביותר, כמעט ניסית. הארמית הייתה ללא ספק שפה מתה במשך מאות שנים אך אז היא הוציאה לאור את הזוהר, יצירה מיסטית בעלת ערך נשגב. זו עובדה שהקלאסיקות של ספרות היידיש הן גם הקלאסיקות של הספרות העברית

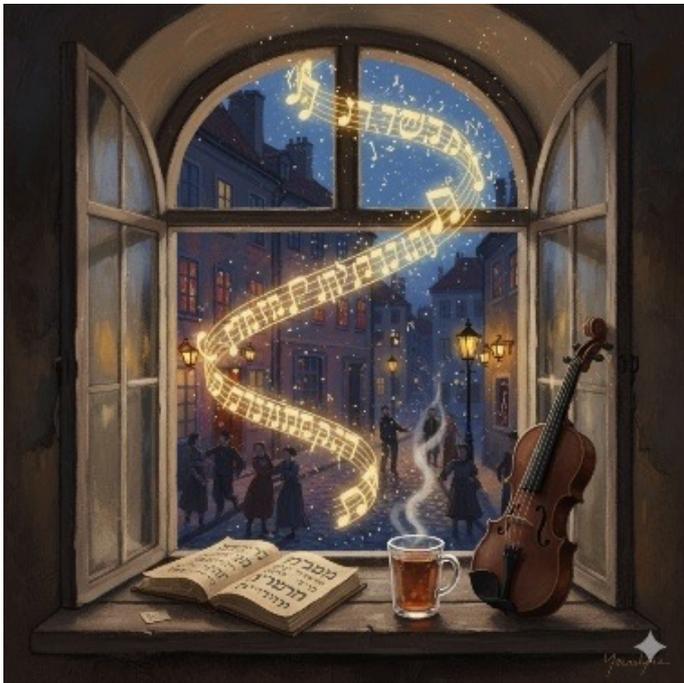
ספרות

המודרנית. היידיש טרם אמרה את מילתה האחרונה. היא מכילה אוצרות שטרם נחשפו לעיני העולם. היא הייתה לשונם של קדושים ומעונים, של חולמים ומקובלים - עשירה בהומור ובזיכרונות שהאנושות עשויה לעולם לא לשכוח. באופן מטפורי, יידיש היא השפה החכמה והצנועה של כלנו, הניב של אנושות מפוחדת ומלאת תקווה.

ברוח זו של שפה שהיא בראש ובראשונה רגש, כותבת פנינה אופיר, חברת ארגון פסגות כרמל המשמשת בהתנדבות כרכזת קבוצות השיחה ביידיש במרכז הקהילתי ובבית ההורים 'ראשוני כרמל', על כוחם של השירים המחברים אותנו אל הלב:

"שירים ביידיש - הלב שר את מה שהזמן שכח"

מאת: פנינה אופיר

יש שפות שמדברות אל הראש, ויש שפות שמדברות אל הלב. היידיש היא כזו - שפה חמימה, מצחיקה, קצת עצובה ותמיד מלאה רגש.

גם מי שלא דיבר יידיש שוטפת מכיר את הצלילים: "אוי מאַמע", "דוֹ-דֵיִנע אױגן שװאַרצע", "טומבֿלייקה". שירים שזכורים לנו מההורים, מהסבתות, מהחתונות ומהרדיו של פעם. בעולם של היום, עם טלפונים חכמים וחדשות בלי סוף, השירים האלה מזכירים לנו פשטות. הם מספרים על אהבה בלי ציניות, על געגוע לבית, על משפחה, על חלומות קטנים של אנשים פשוטים.

השיר "טומבֿלייקה" שואל שאלות של נער מאוהב: "וואָס קען וואַקסן, וואַקסן אָן רעגן? וואַס קען ברענען און ניט אויפהערן?" והתשובה - האהבה. כי רק האהבה יכולה לפרוח גם בלי גשם ולבעור בלי להיכבות.

כששרים יידיש, משהו נפתח בלב. גם מי ששכח את

המילים זוכר את המנגינה. בכל פעם שאנחנו שרים יחד "איִ-דֵיִנע אױגן שװאַרצע" או "ראזשינקעס מיט מאנדלען", אנחנו שרים לא רק שיר אלא גם זיכרון של דור, של משפחות, של בית שהיה חם ומלא ריח של מרק עוף וצחוק של ילדים.

אולי דווקא עכשיו, בגיל שמביטים אחורה באהבה, הגיע הזמן לשוב לשירים האלו, להקשיב, לשיר יחד, אולי גם להיזכר ולספר את הסיפור שמאחורי כל מנגינה.

כי כמו שאמרו פעם: "יידיש איז נישט קיין שפראך - עס איז א געפיל", יידיש איננה רק שפה, היא רגש. והרגש הזה, כשהוא עטוף בשיר, ממשיך לנגן גם בלב שלנו.

בתי הורים

מאת ויקי-ויטל קפלוטו

חנוכיית הרקטה

חנוכיית הרקטה נחנכה בהתכנס ועד מנהל של פסגות כרמל – דיור מוגן (ע"ר) ובפורום מנהלים. במהלך כל אחת מהשיבות הודלקו נרות חנוכייה לכבוד חג האורות, כל נר שנדלק סימל את רוח החוסן והתקווה הנלווים למסורת זו.

בעלה של ויקי קפלוטו, מנהלת הלשכה בפסגות כרמל, ניר, המשמש כחבלן בכיר וסגן קצין חבלה חוף צפון, תרם תרומה בולטת לאירוע. הוא הכין חנוכייה ייחודית שהוקדשה לעמותה, היצירה המיוחדת שלו משכה תשומת לבם של כל הנוכחים. החנוכייה לא רק שהייתה פריט עיצובי מרהיב אלא גם נושאת עמה סיפור משמעותי.

במהלך מלחמת "חרבות הברזל" עמדה מדינת ישראל בפני מטח של אלפי רקטות, חלקן התפוצצו בעוד אחרות נוטרלו על ידי כוחות הביטחון. בין אלה הייתה רקטה בקוטר 122 מ"מ, שהייתה חמושה בכ-6 ק"ג של חומר נפץ ששוגרה מלבנון.

כאות סמל וניצחון, בחרה יחידת החבלה להנציח את חג החנוכה בהפיכת שרידי הרקטות הללו למקור אור. בכך, היא הנציחה את תרומתה לעמותת פסגות כרמל - דיור מוגן (ע"ר) והראתה כי גם מתוך האתגרים הקשים ניתן להעלות אור ולהפוך את הקושי ליתרון. מאז קבלת החנוכייה היא מועברת בין בתי הדיור המוגן והמרכז הקהילתי במהלך החג ומסופר הסיפור שמאחוריה.

פסגות כרמל – דיור מוגן (ע"ר) מביעה את הערכתה ליחידת החבלה חוף צפון על התרומה הייחודית והמרגשת שהעניקו.

כולנו תקווה להשבת החטוף האחרון במהרה.
חג מואר לכולם!

משולחן הקהילה

**מאת: ענת וולפנפלד,
מנהלת הקהילה**

חברות וחברים יקרים!

”מעט מן האור דוחה הרבה מן החושך”

בימים בהם אנו זקוקים ליחד יותר מתמיד, אין זמן מתאים יותר להתכנס, להדליק אור בלב ולחגוג את ניצחון הרוח. ולכן... בחג החנוכה הוזמנו חברי הקהילה לגרש את החושך בטקס הדלקת נר חנוכה במרכז הקהילתי. הקשבנו להרצאה בנושא "ממנורה לחנוכייה" העוסקת במסע ההיסטורי והסימבולי של אחד הסמלים היהודיים העתיקים ביותר.

הצצה לטיול שעשינו בחודש נובמבר לבית הכנסת קווקזי ולזיכרון יעקב

בשכונה ותיקה וצנועה בטירת כרמל, מתנשא מבנה יוצא דופן שנראה כלקוח מעולם אחר.

בית הכנסת המרכזי לעולי קווקז - "בית תנחום". זהו לא רק מקום תפילה, אלא יצירת אמנות אדריכלית המהווה מוקד עלייה לרגל למטיילים מכל הארץ.

היסטוריה ייחודית: בית הכנסת הוקם על ידי הרב יהודה יעקובוב, רב הקהילה, ותרומתם הנדיבה של האחים זאור ואקיף גיללוב (גורשומוב), מעשירי מוסקבה, בני העדה הקווקזית. בית הכנסת נקרא על שם אביהם תנחום אשר נרצח במוסקבה בשנת 1997. המבנה משמש כמרכז רוחני וחברתי חי לקהילת יוצאי קווקז המארחת את המבקרים בסבר פנים יפות ובסיפורים מרתקים על המורשת העדתית.

לפי המסורת, בני הקהילה הם צאצאי עשרת השבטים שהוגלו לאחר חורבן בית ראשון, מה שהופך אותם לאחת הקהילות היהודיות העתיקות בעולם.

עיצוב הכניסה תוכנן להזכיר את הכניסה לבית המקדש.

מטירת הכרמל המשכנו לזיכרון יעקב "קהילת בית אל", בית לנדה ודרך היין.

משולחן הקהילה

מרכז קהילתי פסגות כרמל, שד' מוריה 55, חיפה

יום שני 23.3.26

איתנו תמיד

מוזיאון הלוחם היהודי במלחמת העולם השנייה
חאן שער הגיא באב אל וואד - אתר מורשת לאומי

בהדרכת גלי נחום

07.15: איסוף מתחנת האוטובוס ליד ויצו, שד' מוריה 50, חיפה

07.20: איסוף מגן יצחק (תחנת האוטובוס שעל ציר מוריה)

07.30: איסוף מדיור מוגן "פסגת חן", רח' בת חן 40, חיפה

חזרה משוערת לחיפה: 17:00

250 ש"ח לחבר ארגון/דיור מושלם, 260 ש"ח לאורח

- המחיר כולל: הדרכה, הסעה, כניסה לאתר.
- יש להצטייד בארוחת בוקר וצוהריים עצמאיות.
- מדיניות ביטול: ניתן לבטל ללא דמי ביטול עד יום שלישי ה-17.3.26, לאחר מכן ייגבה חיוב מלא.

פרטים והרשמה במזכירות הקהילה: 04-8258989

משולחן הקהילה

מרכז קהילתי פסגות כרמל, שד' מוריה 55, חיפה

החזשים שלנו:

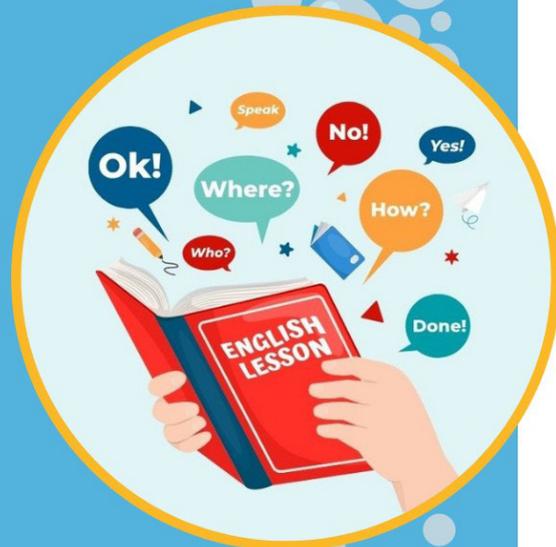

1 קורס סמארטפון
ובינה מלאכותית

חמישי 9:00 - 10:30

2 אנגלית מדוברת

שלישי 9:15 - 10:30

3 פילאטיס, יציבות
ובניית עצם

שלישי בוקר 11:00 - 11:45
שלישי אחה"צ 16:15 - 17:00

פרטים והרשמה במזכירות הקהילה: 04-8258989

משולחן הקהילה

מרכז קהילתי פסגות כרמל, שד' מוריה 55, חיפה

- לשמור על עצמך בתוך האהבה האינסופית לנכדים...
- לצחוק על הדילמות של החיים (כסבתא:)
- להתפנות לרגע לעצמנו.
- לגלות, להתרגש ולשתף.

עלות חודשית:
110 ש"ח לחברת ארגון / דיור מושלם, 120 ש"ח לאורחת

מעגל נשים

ימי רביעי אחת לשבועיים

11:00 - 9:30

בהנחיית דינה איסק

פעילות גופנית לבניית עצם,

שיווי משקל ויציבות

ימי רביעי 9:30 - 10:30

עלות חודשית:

170 ש"ח לחבר ארגון / דיור מושלם

180 ש"ח לאורח

פרטים והרשמה במזכירות הקהילה: 04-8258989

שגרת חיי

מאת: שמעון מיטלמן

שגרת חיי מתקתקת,
שאונה לא שעון מעורר.
היא סופרת ימים שחלפו,
ואולי אלה שיהיו בעתיד,
ואני בין נרגש לתוהה,
בשל אירועי האתמול,
ומפני הלא-נודע של מחר.
צלצול מטלטל לא קורה,
ואפשר שתנומתו גם טובה לי,
לבל תופרע השגרה,
לא בשלב זה של חיי.

טיול עכשיו

מאת: רות חשמונאי

אני הולכת עם קיצורי דרך
אין לי עוד זמן לעיקופים
חלומות וזיכרונות מלווים אותי
הם דורשים פרושים ותהיות
אני מחפשת תשובות
וחוויות חדשות
לספר את הישנות
עם תיקונים כדי ליפות

יוסף בודקו (1888-1940)

צייר, גרפיקאי ותחריטאי יהודי
שפעל בגרמניה ובישראל.
שימש כמנהלו של בית ספר
לאמנות "בצלאל החדש"
בשנים 1935-1940.

חיתוך עץ: הרבי מבכרך 1921.
בהשראת הנובלה של היינריך היינה.